

VA-rapport 2006:2

Politikers syn på Vetenskap

Förord

Intresse och engagemang för kunskap och vetenskap är den nödvändiga basen för det snabbt framväxande kunskapssamhället. Men ny kunskap blir inte aktiv utan fotfäste i människors tankar, idéer, känslor och handlingar. Därför krävs dialog mellan forskare och den breda allmänheten. Den ideella föreningen Vetenskap & Allmänhet, VA, arbetar för att öka det aktiva kunskapsengagemanget hos de många – och särskilt de unga.

Politiker är en grupp som har stort inflytande på allmänhetens attityder och beteenden. Hur politiker ser på kunskap, vetenskap och vetenskapens roll i samhället påverkar. En aktiv dialog mellan politiker och forskare har betydelse. VA genomför därför en studie i tre delar av politikers relation till vetenskapen. En bred intervjuundersökning av riksdagsledamöters och kommunpolitikers attityder till och uppfattningar om vetenskap och forskare (VA-rapport 2006:2 Politikers syn på Vetenskap), en analys av det vetenskapsrelaterade innehållet i de politiska partiernas egna tidskrifter (VA-rapport 2006:3 Vetenskap i Politisk Press) samt en bok där politiker och forskare själva utvecklar sin syn på den inbördes relationen (VA-rapport 2006:4 Kunskapsbiten, 18 röster om relationen forskare – politiker). Studien redovisas i tre separata rapporter och i en sammanfattande skrift (VA-rapport 2006:5 Politik och Vetenskap).

I denna skrift, **Politikers syn på Vetenskap**, VA-rapport 2006:2, presenteras resultatet av VAs intervjuundersökning av riksdagsledamöters och kommunpolitikers attityder och uppfattningar om vetenskap och forskare. Intervjuerna har genomförts av Temo. Frågorna har utarbetats av VA och dess referensgrupp för opinionsundersökningar och studier, under ledning av professor Björn Fjæstad, i samråd med fil dr Arne Modig vid Temo. 595 personer intervjuades mellan den 28 mars och den 28 april 2006. VAs utvecklingschef Karin Hermansson har ansvarat för undersökningen.

Politikerstudien har genomförts med stöd av Forskningsrådet Formas, KK-stiftelsen, Riksbankens Jubileumsfond, Vetenskapsrådet och Vinnova. De ingående rapporterna får gärna citeras med angivande av VA som källa. Samtliga studier kan också hämtas från www.v-a.se.

Det särskilda Stockholmsurvalet har gjorts på uppdrag av Stockholms Akademiska Forum.

Vår förhoppning är att dessa intresseväckande resultat ska stimulera intresset för kunskapsfrågor i politiken, intensifiera dialogen mellan forskare, politiker och allmänhet och därmed bidra till ett brett engagemang och intresse för kunskap.

Vetenskap & Allmänhet i juni 2006

Camilla Modéer
Generalsekreterare

Forskningsrådet för miljö, areella näringar
och samhällsbyggande, Formas

Riksbankens
Jubileumsfond

KK-stiftelsen >< Vetenskapsrådet

ISSN: 1653-6843
ISBN 13: 978-91-85585-24-3 (tryckt)
ISBN 10: 91-85585-24-6 (tryckt)
urn:nbn:se:vetenskapochallmanhet-2006-2 (pdf)

Utgivare: Vetenskap & Allmänhet, VA
Box 5073, 102 42 Stockholm
Telefon: 08-791 29 00
Fax: 08-611 56 23
E-post: info@v-a.se
Webbplats: www.v-a.se

Innehåll

1. SAMMANFATTNING	7
2. INLEDNING, BAKGRUND	9
2.1. VETENSKAPENS ROLL I SAMHÄLLE OCH POLITIK	9
2.2. STUDIENS SYFTE OCH MÅL	10
2.3. UNDERSÖKNINGEN	10
3. TIDIGARE STUDIER AV POLITIK OCH VETENSKAP	13
4. RESULTAT OCH DISKUSSION	15
4.1. POLITIKER SER POSITIVT PÅ FORSKNING	15
4.1.1. <i>Stor tilltro till forskningens möjligheter</i>	16
4.1.2. <i>Forskningens betydelse i samhälle och i politiken</i>	18
4.2. POLITIKER LITAR PÅ FORSKARE	20
4.3. POLITIKER HAR OFTA KONTAKT MED FORSKARE	23
4.3.1. <i>Goda erfarenheter av forskare</i>	24
4.4. RIKSDAGSPOLITIKER SÖKER KUNSKAP MEST AKTIVT	25
4.5. FORSKARNA BORDE KOMMUNICERA MER MED ALLMÄNHETEN	28
4.6. ÄR NATIONALEKONOMI VETENSKAPLIGT?	28
4.6.1. <i>Kunskap om pseudovetenskap</i>	30
4.7. MÅNGA POLITIKER KRITISKA TILL LARMRAPPORTER	31
4.8. NÅGRA YTTERLIGARE SYNPUNKTER?	32
5. SLUTSATSER	34
6. LITTERATUR	35
BILAGA 1: LITTERATURSTUDIE	37
BILAGA 2: UNDERSÖKNINGEN: METOD OCH MÅLGRUPP	44
<i>Svarsfrekvens</i>	44
<i>Beskrivning av urvalsgrupperna</i>	44
BILAGA 3: FRÅGORNA	45

1. Sammanfattning

Riksdagspolitiker, kommunpolitiker i ledande befattningar samt politiker i Stockholms stads kommunfullmäktige har i denna studie intervjuats om sin syn på forskning och forskare. Totalt intervjuades 595 politiker.

Politiker är mycket positiva till och har högt förtroende för forskning och forskare. 95 procent anser att den vetenskapliga och tekniska utvecklingen gjort livet bättre under de senaste årtiondena, och de hyser stor tilltro till forskningens möjligheter. Färre än en av tio anser att forskare har makt som gör dem farliga, och bara en av tio menar att forskare gör saker utan att tänka på riskerna. Samtidigt tar bara ungefär hälften av de tillfrågade helt avstånd från dessa två påståenden.

Förtroendet är dock påtagligt högre för forskare vid universitet och högskolor än för forskare vid företag. För universitetsforskarna har över nio av tio stort eller mycket stort förtroende, medan bara sju av tio har lika stort förtroende för företagsforskare. Inom det nuvarande regeringsblocket (s, v, mp) finns en större skepsis mot företagets forskare än bland de borgerliga partiernas politiker, som över huvud taget är mer positiva till forskare och forskning.

Trots det lägre förtroendet för forskning utförd vid företag, tror politikerna generellt att forskningen har goda möjligheter att öka den ekonomiska tillväxten i Sverige – i mycket högre grad än allmänheten gör. Politikerna har också en högre tilltro än allmänheten till forskningens möjligheter att bromsa klimatförändringarna.

En tredjedel av politikerna anser att forskarna samverkar tillräckligt mycket med aktörer som kan nyttiggöra forskningsresultaten, till exempel näringslivet, men många verkar osäkra och över hälften svarar att de "instämmer något" i detta.

Bara var tionde politiker tycker att forskarna kommunicerar tillräckligt mycket med allmänheten om sin forskning, och tre av tio tycker inte alls att de gör det. Politikerna vill alltså att forskningen på ett bättre sätt ska nå ut till medborgarna.

Bara en fjärdedel av politikerna tycker att vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå, vilket kan jämföras med att 40 procent av allmänheten menar det. Samtidigt vill många politiker att forskarna ska presentera och sammanfatta sin forskning lättfattligt, och göra sådana översikter lättare att hitta.

Resultaten bygger på egna erfarenheter. De allra flesta politiker, över åtta av tio, har kontakter med forskare. Två tredjedelar har aktivt sökt information om forskningsresultat för att underbygga ett politiskt ställningstagande. Det vanligaste sättet är att söka på Internet. Bland riksdagspolitikerna är det dock vanligast att begära in underlag från tjänstemän eller myndigheter.

Relationerna till forskarna är ur politikernas synvinkel bra. De uppger att de har goda erfarenheter av sina forskarkontakter och tycker att mötena är intressanta och lärorika. I de öppna svaren efterlyser de dock, förutom mer lättillgängliga forskningsresultat, fler möten och fler kontaktytor.

Det är framför allt forskningsresultat från samhällsvetenskap och humaniora som politiker säger sig använda i sitt politiska arbete. En tredjedel använder sådan forskning ofta eller mycket ofta. Samtidigt tycker nästan nio av tio att medicinsk forskning har störst inflytande på samhällsutvecklingen i stort. Dessutom är det inom hälso- och sjukvårdspolitik som de flesta, sju av tio, anser att forskningen har störst betydelse. Detta verkar motsägelsefullt, men ÄR i linje med resultat från andra undersökningar och överensstämmer också med bilden i VAs analys av partiernas egna tidningar (VA-rapport 2006:3).

Politikerna som intervjuats har hög utbildningsnivå. Till viss del förklarar det deras positiva attityder till forskning, som också finns hos den högutbildade delen av allmänheten. Varannan politiker avfärdar astrologi som helt ovetenskapligt, jämfört med 37 procent av snittet av allmänheten. En lika hög andel av politikerna som av allmänheten, cirka en av sex, anser dock att astrologi är i hög grad vetenskapligt.

Det behövs alltså fler mötesplatser och nya slags forum där politiker och forskare kan mötas, samtala och bättre förstå varandra. Vidare behövs lättbegriplig information om forskningsresultat som ska vara lätt att hitta och gärna tydligt kunna kopplas samman med verklighetens utmaningar. Slutligen behövs aktivare kommunikation med allmänheten, dvs. väljarna, från forskarnas sida. Tillsammans kan detta bidra till att kunskap som forskningen genererar på nya och bättre sätt hittar vägar in i politiken.

2. Inledning, bakgrund

2.1 Vetenskapens roll i samhälle och politik

– ”Politiker använder forskning som slagträ i debatten och för sina egna syften.” – ”Forskarna larmar och lobbar för att de vill ha mer pengar till sin forskning.” – ”Politikerna förstår inte forskningens villkor.” – ”Forskarna förstår inte politikens villkor.” – ”Vetenskapen har blivit politiserad.” – ”Forskarna ser inte helheten utan bara sin egen snäva värld.” – ”Politikerna bryr sig inte om forskning när viktiga beslut ska fattas.”

Det finns en mängd föreställningar om hur vetenskapen används – eller inte används – i politiken. Många är negativa och går ut på att politikerna är okunniga och arroganta och bara bryr sig om sin egen politiska agenda eller den just nu aktuella politiska kohandeln. Vissa politiker beskrivs som särskilt ovetenskapliga på grund av olika uttalanden om exempelvis biodynamisk odling eller kreationism. Ytterligare bild av politiker ges i en nyligen publicerad undersökning¹ där 1 000 professorer säger att de upplever sig vara politiskt styrda i sin forskning och att forskningens frihet och därmed spridningen av ny kunskap hotas av anslagsgivarnas villkor.

Samtidigt finns en misstänksamhet mot forskare som deltar i samhällsdebatten – vilka är deras syften och dolda agendor? Var larmen om akrylamid i chips bara ett marknadsförings-trick för att få mer pengar till forskningen? I känslofyllda diskussioner om djurförsök framställs forskare som i bästa fall omdömeslösa och obetänksamma, i värsta fall illvilliga och känslolösa, och krav på hårdare lagstiftning framförs. Aktivistgrupper gör inbrott och släpper ut försöksdjur för att de anser att djurförsök är oetiska och borde förbjudas. Forskarna å sin sida menar att om inte djurförsök får bedrivas omöjliggörs viktig forskning om allvarliga sjukdomar. En annan aktuell debatt där argumentation med vetenskapliga förtecken hamnat på den politiska agendan är den om de apatiska flyktingbarnen.

Forskarna kritiserar också ofta för att inte kunna beskriva sin forskning på ett begripligt sätt. Politiker å sin sida behöver sätt att snabbt och enkelt få överblick över aktuell forskning och namn på forskare – exempelvis för att undvika att alltid kontakta de forskare som vanligen kommer till tals.

Flera nyligen publicerade amerikanska böcker är djupt kritiska till hur politikens företrädare utnyttjar vetenskapliga resultat för sina egna syften, böcker med titlar som talar för sig själva: ”The Republican War on Science” eller ”Big Fat Liars – How Politicians, Corporations, and the Media Use Science and Statistics to Manipulate the Public”.

Men är det så illa som vissa författare och debattörer menar? Varför? Hur ser politikerna egentligen på forskning och forskare? Hur används forskarnas resultat i den politiska processen? Hur kan relationerna mellan politiker och forskare förbättras? Det är frågor som söker svar i VAs projekt om politik och vetenskap, inom vilket undersökningen som presenteras i denna rapport genomförts. Här ges också en överblick över andra studier och litteratur inom området, i Sverige såväl som i andra länder.

¹ Kaliber, se litteraturförteckningen.

De övriga delarna i studien är dels en analys av vetenskapligt relaterat material i partiernas egna medlemstidningar (*Vetenskap i Politisk Press*, VA-rapport 2006:3) och dels en bok där forskare och politiker själva utvecklar hur de ser på relationerna mellan politik och vetenskap (*Kunskapsbiten, 18 röster om relationen forskare – politiker*, VA-rapport 2006:4). Det är vår förhoppning att denna tillsammans med övriga rapporter i projektet ska stimulera till fortsatt dialog om samspelet mellan vetenskap och politik.

2.2 Studiens syfte och mål

De resultat som presenteras i den här rapporten kommer från en intervjustudie med politiker på riksdags- och kommunal nivå. Studiens mål är att få svar på tre övergripande frågeställningar:

- o Hur ser politiker på forskning och forskare?
- o Har de några kontakter med forskare och använder de forskningskunskap?
- o Vad anser de behöver göras för att förbättra samspelet? Har de önskemål på forskarna?

2.3 Undersökningen

Undersökningen omfattade totalt 595 telefonintervjuer, vilka genomfördes av Synovate Temo i april 2006.

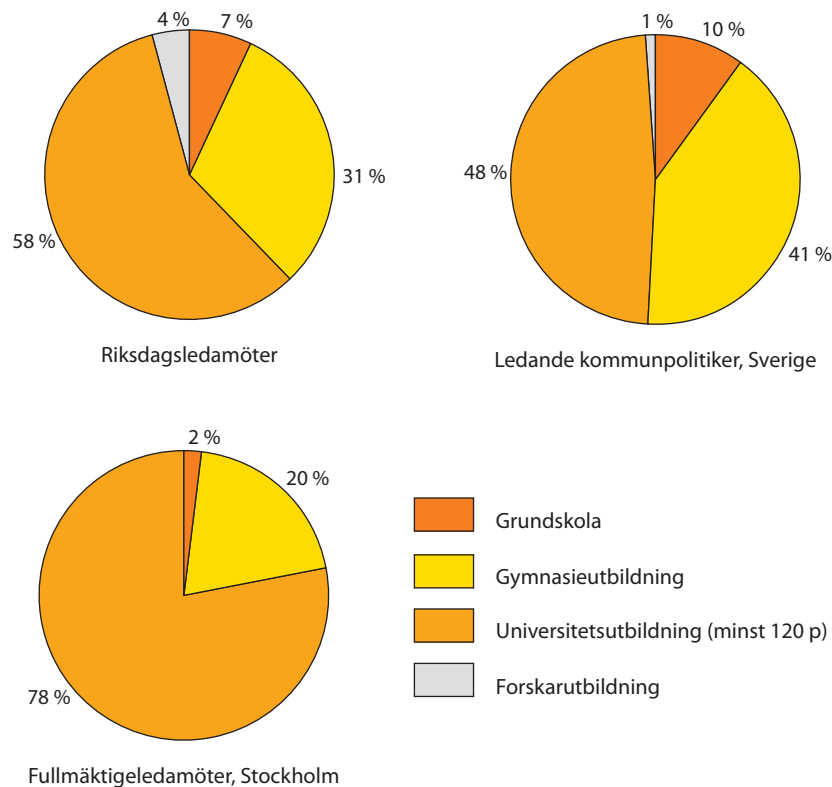
Den huvudsakliga målgruppen var riksdagsledamöter (185 st) och ledande kommunpolitiker (365 st). Dessutom intervjuades 45 ledamöter i Stockholms kommunfullmäktige. Utbildningsnivå och ålderssammansättning skiljer sig lite mellan grupperna. I alla grupper är det dock samhällsvetenskaplig/humanistisk utbildningsbakgrund som dominerar medan naturvetenskap, teknik och medicin är ganska ovanligt. Störst andel politiker med universitetsexamen finns bland gruppen stockholmspolitiker, och detta är också den grupp som är yngst och har minst antal år i politiken bakom sig. Den äldsta gruppen är de ledande kommunpolitikerna, och det är också här vi finner den största andelen som varit verksamma i mer än 20 år som politiker.

Riksdagsledamöter – 49 procent tillhör något av de borgerliga partierna (m, c, fp, kd) och 51 procent s, v eller mp. 39 procent är kvinnor, 66 procent är över 50 år och 52 procent har varit verksamma som politiker i över 20 år. Nästan sex av tio har en universitetsutbildning om minst 120 poäng, och 4 procent har en forskarutbildning. Sex av tio har samhällsvetenskaplig eller humanistisk inriktning i sin högsta avslutade utbildning. Endast 15 procent har en naturvetenskaplig eller teknisk inriktning och 6 procent medicinsk.

Kommunpolitiker – Alla intervjuade har ledande befattningar, dvs. de är kommunalråd/borgarråd eller ordförande i kommunfullmäktige eller kommunstyrelse. 38 procent av dem tillhör något av de fyra borgerliga partierna medan 59 procent tillhör s, v eller mp. 31 procent är kvinnor, 76 procent över 50 år och 55 procent har varit verksamma som politiker i över 20 år. Knappt hälften har universitetsutbildning om minst 120 poäng och 1 procent forskarutbildning. Nästan hälften är samhällsvetenskapligt eller humanistiskt inriktade i sin utbildning. En femtedel har en naturvetenskaplig eller teknisk inriktning och sju procent medicinsk.

Fullmäktigeledamöter i Stockholms stad – Mindre än hälften är över 50 år och bara en tredjedel har varit verksamma som politiker i över 20 år. Nästan åtta av tio har en universitetsutbildning om minst 120 poäng, men ingen av de intervjuade är forskarutbildad. 51 procent representerar något av de fyra borgerliga partierna medan 49 procent tillhör den nu styrande koalitionen (s, v, mp). Över hälften har samhällsvetenskaplig eller humanistisk inriktning i sin högsta avslutade utbildning. 13 procent har en naturvetenskaplig eller teknisk inriktning och sju procent medicinsk.

En utförligare beskrivning av undersökningen och urvalen ges i Bilaga 2, med svarspersonernas fördelning mellan politiska partier, kön, åldrar mm, samt uppgifter om bortfall.

Figur 1: Utbildningsnivå hos de tre intervjuade grupperna av politiker.

3. Tidigare studier av politik och vetenskap

Runtom i världen har det publicerats material som ur olika perspektiv behandlar relationer mellan politik och vetenskap. Kvantitativa undersökningar av politikers attityder till och kunskap om forskning och vetenskap är dock ganska sällsynta. Här presenteras en kort sammanfattning av några intressanta rapporter från olika länder. En något utförligare genomgång av litteratur inom området återfinns i bilaga 1.

Rena enkäter eller intervjuundersökningar av det slag som vi genomfört här är inte så vanliga. Analyseinstitutet i Danmark (2000), Flamländska institutet för vetenskaplig och teknisk utvärdering (viWTA) i Belgien (2005) och Nederländska Organisationen för Vetenskaplig Undersökning i Nederländerna (2000) har dock gjort omfattande enkätundersökningar av politiker, där dessa tillfrågats om vetenskapens roll i politiken, om hur de ser på tillgänglig information om forskning och om sin kunskap om vetenskap.

I den danska studien framgår att folketingspolitikerna i stor utsträckning läser rapporter och olika tidningar/tidskrifter för att ta del av forskningsrön. Intressant är att de klagar över tidsbrist och säger att det är en fråga om prioriteringar, samtidigt som de efterfrågar mer forskningsinformation! Rapportförfattarna drar slutsatsen att om bara forskningskunskap sågs som tillräckligt viktig så skulle tiden också finnas. De flesta anser att medicin är det forskningsområde som har störst inflytande på samhället, men att det är samhällsvetenskapliga forskningsresultat som framför allt används i det politiska arbetet. Det är på miljö- och energipolitiken, samt på hälso- och sjukvårdspolitiken som de flesta anser att forskningen har störst inflytande.

I en enkät som Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) riktade till förtroendevalda kommunpolitiker 2005 framkom som en av de huvudsakliga slutsatserna att tjänsmännen har stor makt över vilka beslut som fattas eftersom de har ett kunskapsövertag och förbereder beslutsunderlagen.

Liksom den danska studien visar mindre enkäter i Storbritannien och Kanada, båda 2003, att politikerna efterfrågar forskningsinformation på enklare språk och i kortare format. De uttrycker också att de vill ha information om forskning som är relevant för den aktuella politiska agendan.

Det sistnämnda står i samklang med slutsatser både från Finland (Turja och Tuominen) och från en äldre amerikansk studie från 1975, där det påpekas att forskningsrön aldrig kan väga tyngre än politiska hänsyn och vetenskap aldrig kan avgöra politik. Detta har flera orsaker, bland annat att vetenskapliga rön alltid har en viss osäkerhet och olika forskares ståndpunkter står mot varandra, och att politikerna alltid har att överväga vilka beslut som över huvud taget är politiskt gångbara utifrån exempelvis etiska och moraliska perspektiv.

En intressant illustration till detta är Sjöströms analys 1990 av debatten som följde efter Tjernobylyolyckan 1986, och de beslut som fattades i kölvattnet av denna. Sjöström konstaterar att politikerna som kom från olika partier utnyttjade samma utredning men valde ut de resultat som stödde deras egen ståndpunkt i frågan, och bortsåg samtidigt från sådant som skulle göra att de behövde ompröva denna ståndpunkt. En ytterligare illustration är beskrivningen av förhandlingarna om infrastrukturpropositionen 2001². Melin menar där att de politiska partierna sitter så låsta i sina förhandlingspositioner att de ibland måste rösta emot vetenskapliga rekommendationer för att inte förlora något annat. Även Lampinen visar i en

² i boken Skattemiljarder i trafikpolitiken

fallstudie (1992) att forskningen inte får genomslag i de politiska besluten – inte ens när forskare varit delaktiga i processen fram till beslutet.

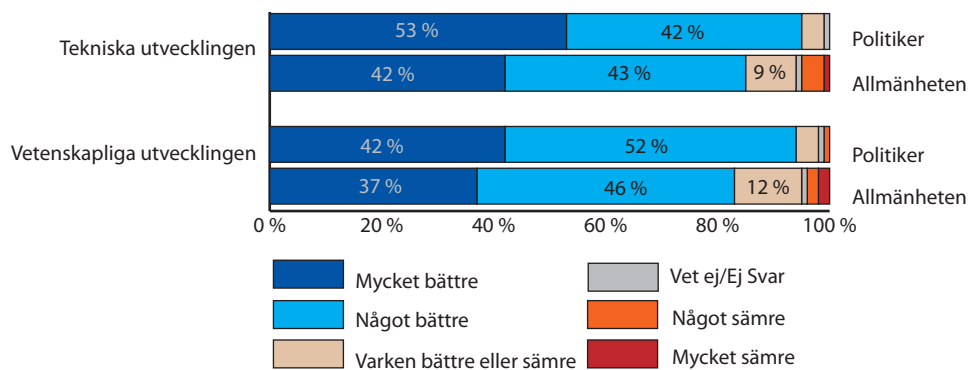
Snart sagt alla studier pekar också på det faktum att politiker och forskare lever i olika världar och har svårt att förstå varandra. I en artikel i brittiska Postnote (2003) identifieras tre barriärer för bra och effektiv användning av forskning i politiken, nämligen bristande motivation från båda sidor, bristande kommunikation där forskare ibland använder vetenskaplig jargong, och bristande förståelse för den vetenskapliga processen och dess inbyggda osäkerheter.

En egen kategori av publikationer om relationen mellan vetenskap och politik står de amerikanska mer skönlitterära böckerna för. Djupt kritiska till hur vetenskapen används som tillhygge i den politiska debatten utgör de förstås själva partsinlagor och en del av retoriken.

4. Resultat och diskussion

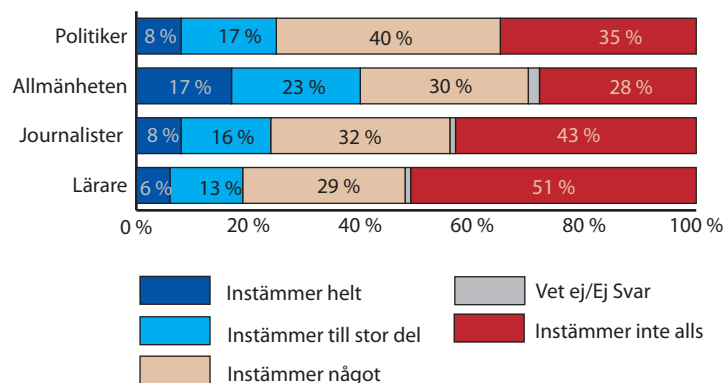
4.1 Politiker ser positivt på forskning

En mycket stor majoritet av de svarande tycker att den tekniska och den vetenskapliga utvecklingen gjort livet bättre under de senaste tio till tjugo åren. De är mer positiva än allmänheten, se figur 2, framför allt till den tekniska utvecklingen. Skillnaderna mellan blocken respektive mellan riks- och kommunpolitiker är små.

Figur 2: Anser du att den ... utvecklingen de senaste 10 till 20 åren gjort livet bättre eller sämre för oss vanliga människor? Alla svarande jämfört med allmänheten (VA-rapport 2005:4).

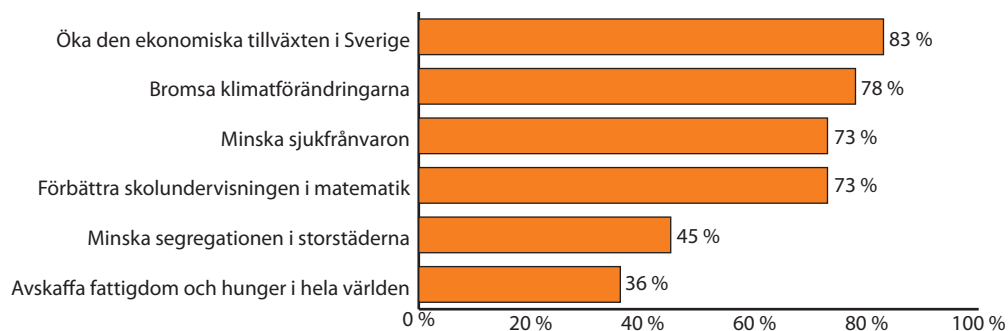
De flesta politiker anser inte att vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå, se figur 3. Deras svar liknar mycket journalisternas svar, medan allmänheten i mycket högre utsträckning anser att vetenskap och teknik är svårt att förstå. Här är utbildningen en viktig faktor, och eftersom politiker är en högutbildad grupp liknar deras svar andra högutbildades.

Figur 3: "Vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå" Alla svarande, jämfört med allmänheten (VA-rapport 2005:4), journalister (2005:6) och lärare (2004:4).

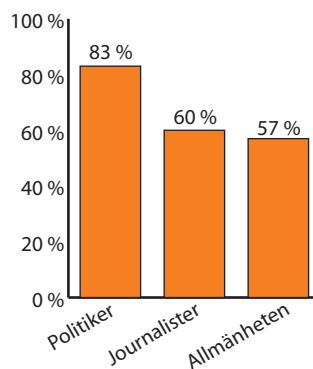
4.1.1 Stor tilltro till forskningens möjligheter

Politikerna har hög tilltro till vad forskningen kan åstadkomma. Av de exempel politikerna fick ta ställning till är det egentligen bara segregationen och fattigdomen som de inte så ofta tror att forskningen har chans att förändra. På dessa områden är det bara cirka fyra av tio svarande som tror på forskningens möjligheter att bidra till en positiv utveckling inom tio år, se figur 4.

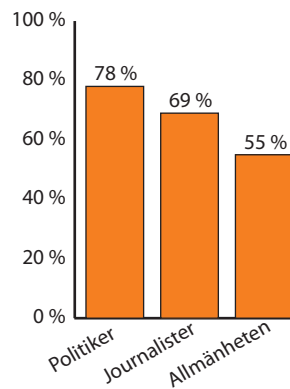
Figur 4: Tror du att forskningen har goda möjligheter att inom 10 år hjälpa till att... Andel ja-svar, alla svarande.

Fler än åtta av tio politiker tror dock att forskningen har goda möjligheter att inom samma tid bidra till att öka den ekonomiska tillväxten, vilket är avsevärt högre än andelen bland allmänheten. Även journalisterna var betydligt mer tveksamma till forskningens möjligheter i det här avseendet, se figur 5. Politikerna är nästan lika optimistiska till forskningens möjligheter att bidra till att bromsa klimatförändringarna, medan det bland allmänheten bara är drygt varannan som tror på det (figur 6).

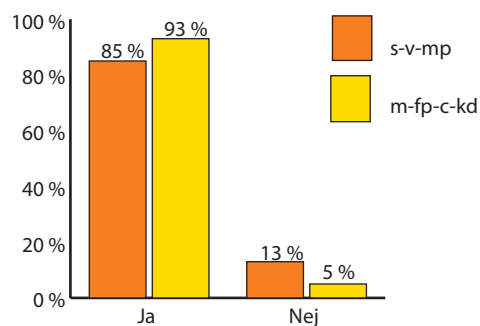
Figur 5: Tror du att forskningen har goda möjligheter att inom 10 år hjälpa till att öka den ekonomiska tillväxten i Sverige? Andel ja-svar för alla svarande jämfört med allmänheten (VA-rapport 2005:4) och journalister (2005:6).

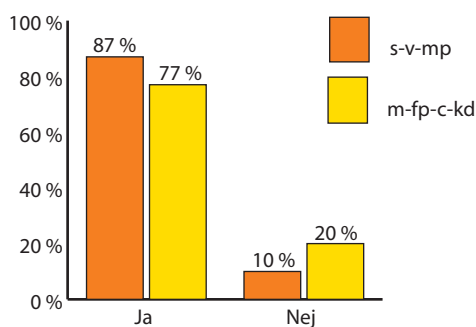

Figur 6: Tror du att forskningen har goda möjligheter att inom 10 år hjälpa till att *bromsa klimatförändringarna*? Andel ja-svar för alla svarande jämfört med allmänheten (VA-rapport 2005:4) och journalister (2005:6).

Riksdagspolitikerna i s, v och mp har en mer optimistisk syn på forskningens möjligheter att bromsa klimatförändringarna, medan det borgerliga blocket tror mer på att den ekonomiska tillväxten kan ökas med forskningens hjälp, se figurerna 7 och 8.

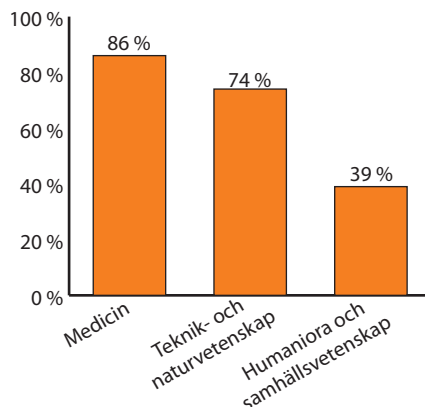
Figur 7: Tror du att forskningen har goda möjligheter att inom 10 år hjälpa till att *öka den ekonomiska tillväxten i Sverige*? Riksdagsledamöter.

Figur 8: Tror du att forskningen har goda möjligheter att inom 10 år hjälpa till att *bromsa klimatförändringarna*? Riksdagsledamöter.

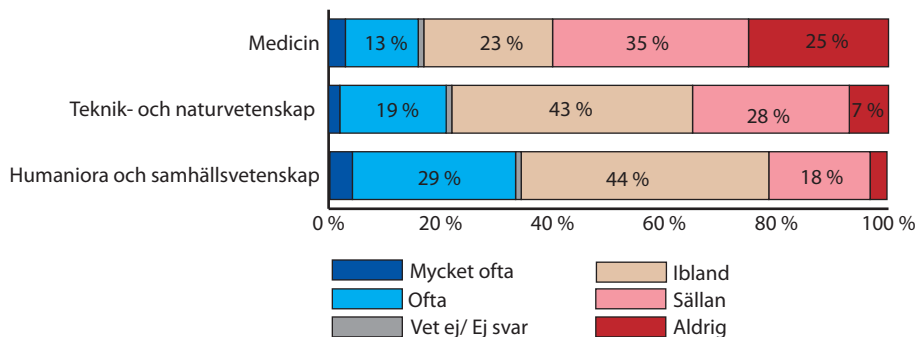
4.1.2 Forskningens betydelse i samhället och i politiken

Vilken forskning har mest inflytande på samhällsutvecklingen? Medicinsk forskning, svarar politikerna. Nästan nio av tio anger för medicinsk forskning en fyra eller femma på en femgradig skala där fem motsvarar störst inflytande, se figur 9. Färre än hälften så många anger ett lika högt omdöme om inflytandet från humaniora och samhällsvetenskap. De borgerliga riksdagspolitikerna anser oftare än de som tillhör s, v, mp att humaniora och samhällsvetenskap har stort inflytande på samhällsutvecklingen.

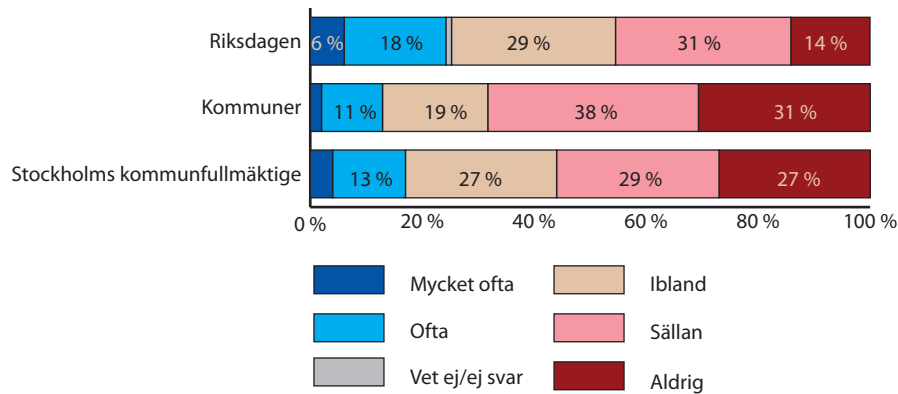

Figur 9: Hur stort inflytande anser du att följande forskningsområden har på samhällsutvecklingen? Andel av alla svarande som anger 4 eller 5 (skala där 1 betyder inget alls och 5 betyder mycket stort).

Paradoxalt nog är det inte resultat från medicinsk forskning politikerna använder! I stället är det humaniora och samhällsvetenskap som de uppger att de oftast utnyttjar som underlag för politiska förslag, se figur 10. En tredjedel av de svarande uppger att de ofta eller mycket ofta använder sig av sådana resultat, medan bara hälften så många säger sig använda medicinsk forskning lika ofta. Riksdagsledamöterna hör till de flitigare användarna av medicinsk forskning, medan kommunpolitikerna är de som mest sällan använder sådan. Det kan bero på att beslut kring hälso- och sjukvårdsfrågor ofta inte ligger på kommunal nivå. För de andra två forskningsområdena är skillnaderna små mellan grupperna av svarande.

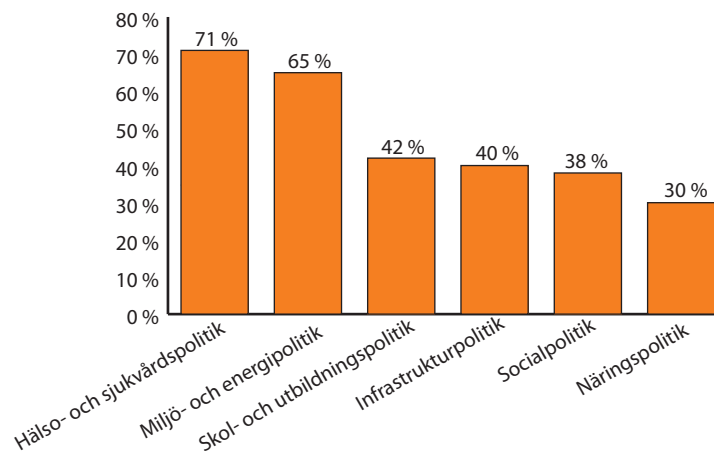
Figur 10: Hur ofta utnyttjar du forskningsresultat från följande områden som underlag för ett politiskt förslag? Alla svarande.

Figur 11: Hur ofta utnyttjar du forskningsresultat från *medicinsk forskning* som underlag för ett politiskt förslag?

Detta intresse för samhällsvetenskap som ett verktyg i det politiska arbetet ser också ut att avspeglats i politikernas egna tidningar. I den tidningsanalys som redovisas i VA-rapport 2006:3, Vetenskap i Politisk Press, framgår att de vetenskapligt relaterade artiklar som förekommer i partiernas medlemstidningar oftast handlar om samhällsvetenskap. Medicin, däremot, skrivs det knappt om alls i de analyserade tidningarna – trots att det är det ämne som anses viktigast för samhällsutvecklingen. Detta skiljer sig mycket från hur det ser ut i de regionala nyhetstidningar, familje- och ungdomstidningar som analyserades 2005 (VA-rapport 2005:5), där medicin var det klart dominerande ämnesområdet.

Som ytterligare en intressant bricka i detta pussel finner vi att hälso- och sjukvårdspolitik samt miljö- och energipolitik är de politiska områden som politikerna anser påverkas mest av forskningsresultat, medan näringspolitiken inte alls anses vara så influerad av forskning, se figur 12. Däremellan hamnar områden som skola och utbildning, infrastruktur och socialpolitik, där fyra av tio anger att forskningsresultat har stor eller mycket stor påverkan på politikens innehåll. Skillnaderna mellan svarandegrupperna är små, men fullmäktigeledamöterna i Stockholms stad anser mer sällan att forskning har stort inflytande på socialpolitiken.

Figur 12: Hur mycket påverkar forskningsresultat politikens innehåll inom följande områden? Andel av alla svarande som svarar mycket stort eller stort inflytande.

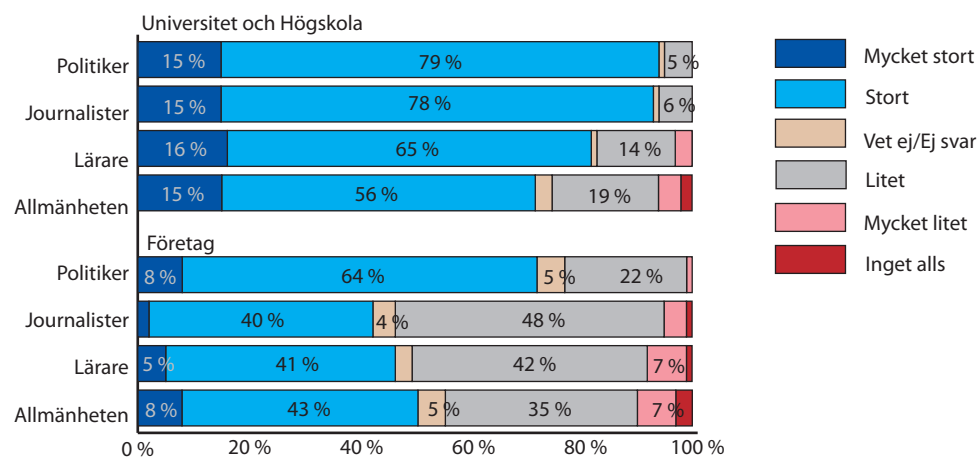
De här siffrorna uppvisar samma mönster som resultaten av den danska enkätundersökningen av folketingspolitikernas syn på vetenskap 2000. Även där var medicin det område som ansågs viktigast för samhällsutvecklingen, medan samhällsvetenskap och framför allt humaniora hamnade väsentligt längre ner. Däremot tyckte de danska politikerna att naturvetenskap och teknik var i stort sett lika viktiga som medicin, medan de svenska politikerna i vår undersökning värderar inflytandet från dessa forskningsområden lägre.

Precis som våra intervjupersoner ansåg de danska politikerna att samhällsvetenskaplig forskning är den som främst påverkar deras politiska arbete. Hälften av de danska svarande upp gav sig använda samhällsvetenskaplig forskning ofta eller mycket ofta som underlag för ett politiskt beslut, och en femtedel att de använde humanistisk forskning lika ofta. Tre av tio använde medicinsk vetenskap lika ofta och lika många svarade sällan eller aldrig. Om dessa siffror jämförs med dem i figur 10 ser de danska folketingspolitikerna ut att använda forskningsresultat i högre utsträckning än de svenska riksdagspolitikerna, men eftersom undersökningarna är utformade på olika sätt är det vanskligt att dra en sådan slutsats.

Slutligen ansåg de danska politikerna, i likhet med de svenska, att det är på miljö- och energipolitik samt hälso- och sjukvårdspolitik som forskning har störst inflytande, medan skola, socialpolitik och näringspolitik inte anses påverkas i lika hög grad av forskningsresultat.

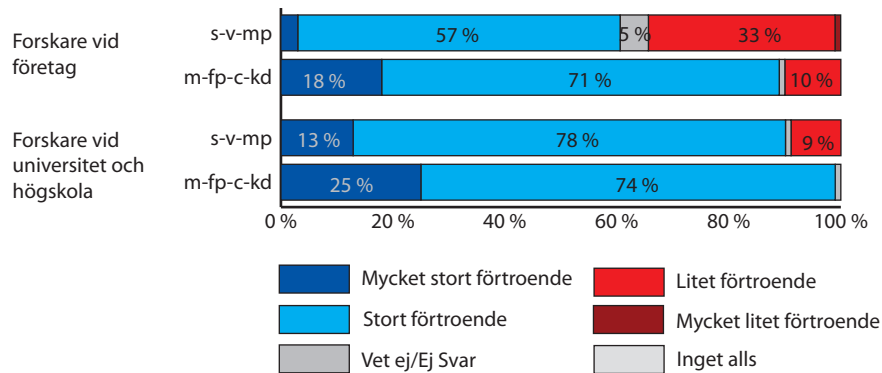
4.2 Politiker litar på forskare

Politikerna har ett mycket högt förtroende för forskare, i synnerhet för dem vid universitet och högskola. För företagsforskare är förtroendet lägre, men politikernas förtroende för dessa forskare är ändå väsentligt högre än allmänhetens, lärarnas och journalisternas, se figur 13.

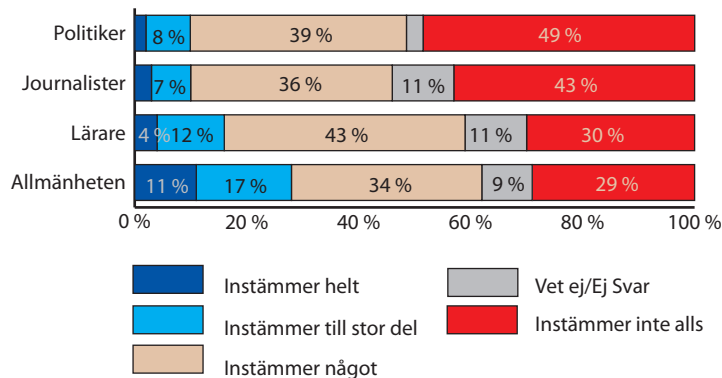
Figur 13: Vilket förtroende har du för forskare vid...? Alla svarande. Jämförelse med förtroendet bland allmänheten (VA-rapport 2005:4), journalister (2005:6) och lärare (2004:4).

Det är ganska stora skillnader mellan blocken. De borgerliga visar ett klart större förtroende för båda kategorierna forskare, men skillnaden är störst när det gäller företagsforskarna, se figur 14.

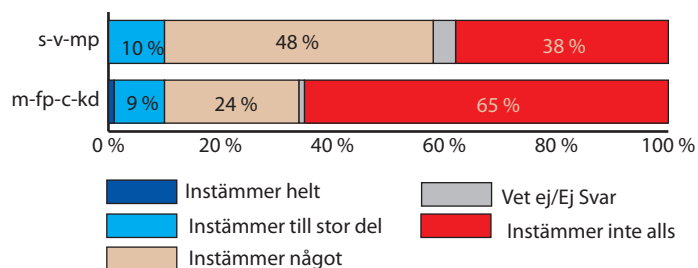
Figur 14: Vilket förtroende har du för forskare vid...? Riksdagsledamöter

De svarande ombads tala om i hur stor utsträckning de instämmer i ett antal påståenden om forskare. Bara en av tio instämmer helt eller till stor del i att forskare verkar pröva nya saker utan att tänka tillräckligt på riskerna. Närmare hälften instämmer inte alls, se figur 15. Allmänheten är, som framgår av figuren, klart mer skeptiskt inställd till forskarnas sätt att hantera risker än politikerna är.

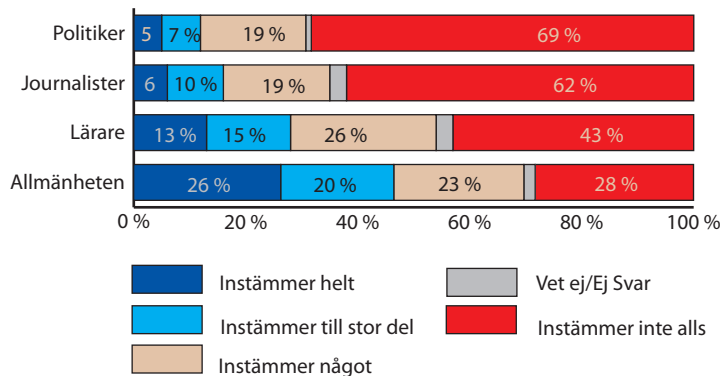
Figur 15: Forskare verkar pröva nya saker utan att tänka tillräckligt på riskerna. Alla svarande. Jämförelse med allmänheten (VA-rapport 2005:4), journalister (2005:6) och lärare (2004:4).

Det finns skillnader mellan blocken i riksdagen när det gäller den här frågan. Nästan två tredjedelar av de borgerliga riksdagsledamöterna instämmer inte alls, mot fyra av tio med partibeteckning s, v eller mp, se figur 16.

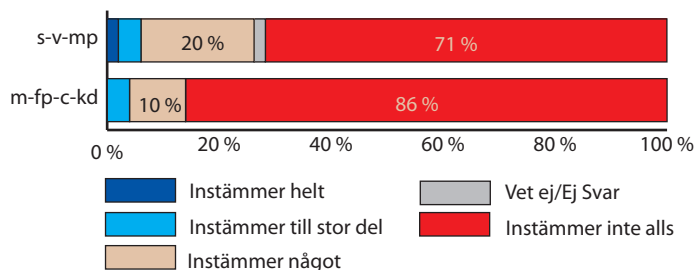
Figur 16: "Forskare verkar pröva nya saker utan att tänka tillräckligt på riskerna." Riksdagsledamöter.

Det är också mycket få politiker som säger att de tycker att forskarna bara borde få syssla med sådant som man tror kan ge nyttiga resultat. Hela sju av tio instämmer inte alls i detta, vilket är ännu fler än bland journalisterna. Allmänheten, å sin sida, tycker i klart högre utsträckning att forskare bara ska ägna sig åt nyttig forskning.

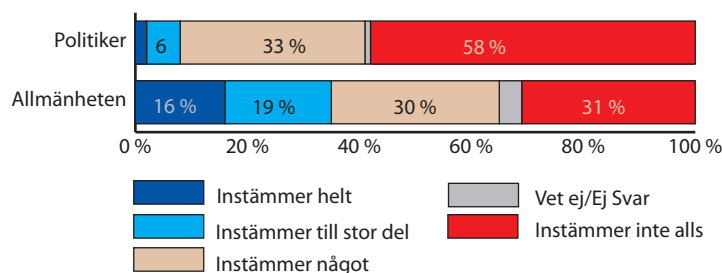
Figur 17: "Forskarna borde bara syssla med sådant som man tror kan ge nyttiga resultat." Jämförelse med allmänheten (VA-rapport 2005:4), journalister (2005:6) och lärare (2004:4).

Även här skiljer sig svarsmönstret något mellan de politiska blocken i riksdagen. En större andel av de borgerliga svarande politikerna tar helt avstånd från påståendet än av de övriga, se figur 18.

Figur 18: "Forskarna borde bara syssla med sådant som man tror kan ge nyttiga resultat." Riksdagsledamöter.

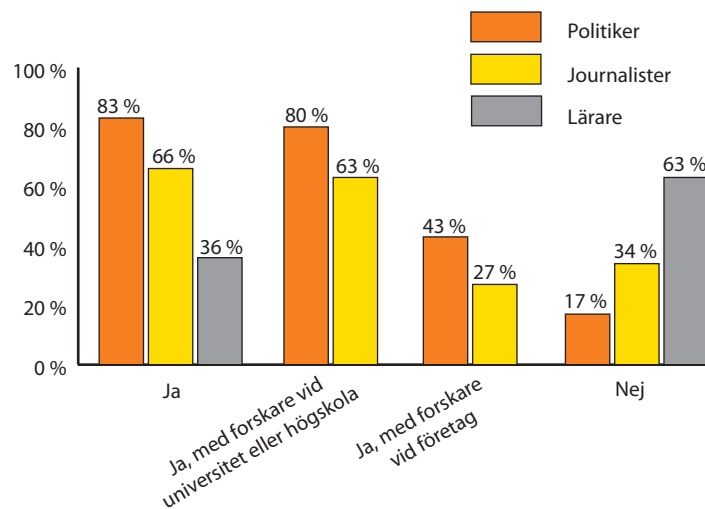
Ett fåtal av de svarande politikerna tycker att forskare har makt som gör dem farliga, se figur 19. Detta kan jämföras med allmänheten, som i mycket högre grad instämde i detta påstående.

Figur 19: "Forskarna har makt som gör dem farliga." Alla svarande. Jämförelse med allmänheten (VA-rapport 2002:2).

4.3 Politiker har ofta kontakt med forskare

Politiker har mycket kontakter med forskare. Över åtta av tio svarande uppger att de har haft kontakt med forskare under det senaste året, vilket är betydligt mer än både journalister (2005) och lärare (2004), se figur 20. Kontakterna sker företrädesvis med de akademiska forskarna. Åtta av tio har haft kontakt med forskare vid universitet och högskola, medan bara hälften så många har haft kontakt med forskare vid företag. Mindre än två av tio, totalt sett, har inte alls haft kontakt med forskare under det senaste året.

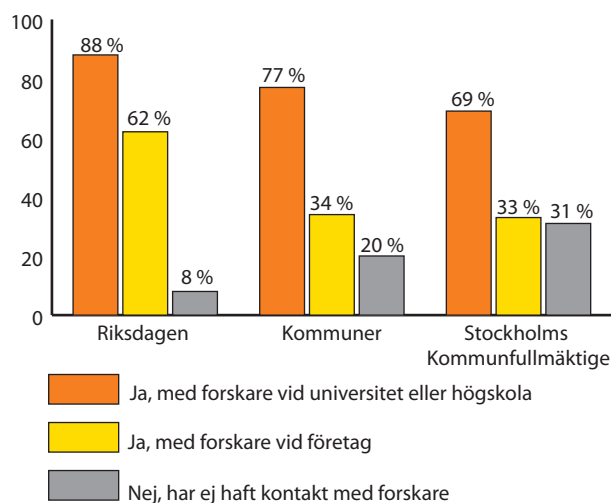
Figur 20: Har du under det senaste året haft kontakt med forskare? Alla svarande politiker, jämfört med lärare och journalister (VA-rapport 2005:2 samt 2005:6).

Flest kontakter har riksdagsledamöterna, över nio av tio har haft forskarkontakter. Nästan alla av dessa har haft kontakter med universitets- eller högskoleforskare medan bara sex av tio har varit i kontakt med företagsforskare, se figur 21. Kontakter med forskare både vid universitet och på företag är vanligare inom det borgerliga blocket i riksdagen än inom partierna i s, v och mp, se figur 22.

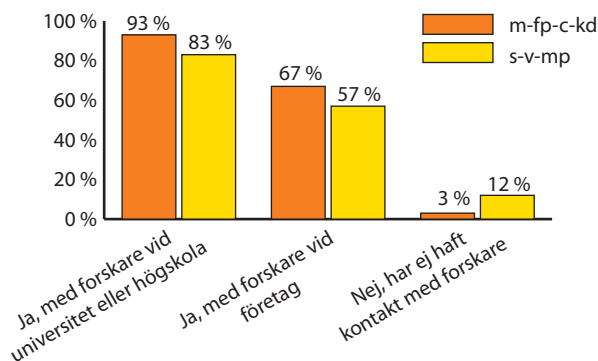
Det är också, i snitt, vanligare att politiker med hög utbildningsnivå (universitets- eller forskarutbildning) har kontakter med forskare, och det är nästan dubbelt så vanligt att de med lägre utbildningsnivå (grundskola eller gymnasium) aldrig har forskarkontakter. Detta överensstämmer med observationerna i den danska studien av folketingsledamöterna, där det också är vanligare med personliga kontakter bland de högre utbildade.

Kontakter med företagsforskare är ovanligare på kommunal nivå än på riksdagsnivå. Bara en tredjedel av kommunpolitikerna har varit i kontakt med företagsforskare. Två av tio kommunpolitiker uppger att de inte haft några forskarkontakter alls, se figur 21.

I Stockholms kommunfullmäktige är det tre av tio som inte haft några kontakter med forskare under det senaste året, vilket är något förvånande med tanke på dessa politikernas höga utbildningsnivå och observationen som nämns ovan. En tredjedel har varit i kontakt med företagsforskare och två tredjedelar med universitetsforskare, se figur 21.

Figur 21: Har du under det senaste året haft kontakt med forskare?

Figur 22: Har du under det senaste året haft kontakt med forskare? Riksdagsledamöter.

4.3.1 Goda erfarenheter av forskare

En stor majoritet av de svarande uppger att de har positiva och stimulerande erfarenheter av kontakter med forskare. Exempel på positiva svar:

- ”Bara positiva erfarenheter”
- ”Alltid intressant med informationer, ger nya tankar”
- ”Bra att få del av de kunskaper forskare har”
- ”Har kontakter och får en vidgad syn”
- ”En värdefull pusselbit för våra beslut här i riksdagen”
- ”Ger underlag för politiska ståndpunkter”
- ”Berikande, man lyfter blicken från det kommunala avloppsdiktets horisont”

Enstaka negativa erfarenheter grundar sig främst i att forskarna har svårt att nå ut med sitt budskap och/eller att de har ett annat sätt att se på omvärlden. Exempelvis säger några av de svarande:

- ”De använder sig av ett språk som är svårt att förstå”
- ”De är inte så duktiga på att få ut sitt budskap”

- ”Forskare har inte det ekonomiska tänkandet”
- ”Man lever i olika världar”
- ”De saknar helhetssynen”
- ”Dom söker pengar hela tiden”

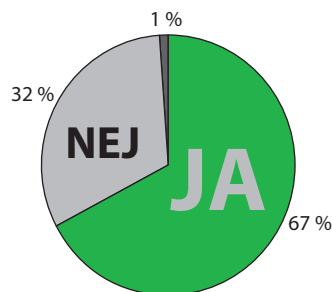
Däremellan finns en grupp som tycker sig ha blandade eller ”ganska goda” erfarenheter. Några menar att kontakterna blivit bättre med tiden, men att de fortfarande ”är en bit ifrån varandra”. Vissa uttrycker att erfarenheterna är goda, men tillägger sedan exempelvis ”men ibland kan det vara lite långt ifrån verkligheten”, att det är ”mycket detaljer” eller att forskarna ”är väldigt smala / bara bra på sitt område” – vilket tyder på att det som politiker kan vara svårt att sätta sig in i vad det egentligen innebär att vara forskare och expert.

Politikerna är alltså på det hela taget positiva och tycker att kontakterna är givande. Frågan är om forskarna är lika positiva? Det vet vi inte, men vi vet från exempelvis SOM-studierna från Göteborgs universitet att allmänhetens förtroende för rikspolitiker är väsentligt lägre än förtroendet för forskare. I boken Kunskapsbiten (VA-rapport 2006:4) ger ett antal forskare sin bild av relationen till politiker. Där finns både positiva och negativa erfarenheter, men hos flera framträder en tydlig frustration. En frustration som säkert till stor del bottnar i att forskare och politiker lever i olika världar, har olika mål, och därför har svårt att förstå den andres ståndpunkt.

Önskemålen om lättbegripligare information stämmer väl överens med uttalanden från politiker i Danmark (2000) och Kanada (2003). Också där framhölls forskningsinformation förmedlad på ett för lekmän begripligt sätt som en viktig faktor. Att politiker och forskare lever i olika världar är något som flera andra studier diskuterar, bland annat Caplans forskningsrapport om användning av samhällsvetenskap i politiskt beslutsfattande från 1975 eller Turjas artiklar från 2003.

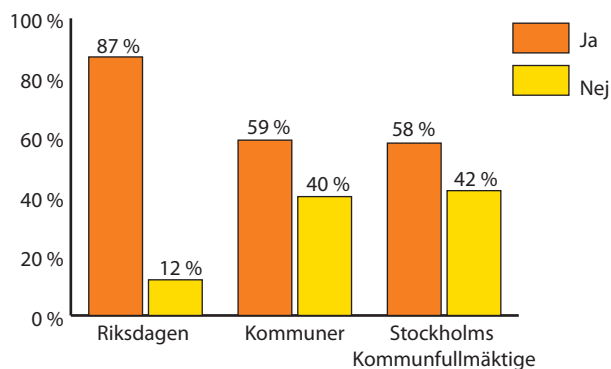
4.4 Riksdagspolitiker söker kunskap mest aktivt

Nästa frågeavsnitt handlar på olika sätt om att söka kunskap och information om forskning. Först frågade vi om de svarande under det senaste året *aktivt sökt* information om forskningsresultat för att underbygga ett politiskt ställningstagande. Över två tredjedelar svarar jakande på detta, se figur 23.

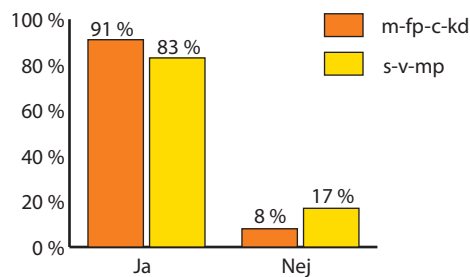

Figur 23: Har du under det senaste året aktivt sökt information om forskningsresultat för att underbygga ett politiskt ställningstagande? Alla svarande.

Det är framför allt riksdagsledamöterna som är aktiva i att söka forskningsinformation (figur 24), medan hela fyra av tio av de svarande kommunpolitikerna uppger att de inte aktivt sökt sådan information under det senaste året. Vid en jämförelse över partigränserna i riksdagen (figur 25) ser de borgerliga partierna ut att vara aktivare än det nuvarande regeringspartiet med stödpartier. En tänkbar förklaring kan vara att de borgerliga politikerna vid frågetillfället befann sig i politisk opposition, vilket möjligen kräver större aktivitet.

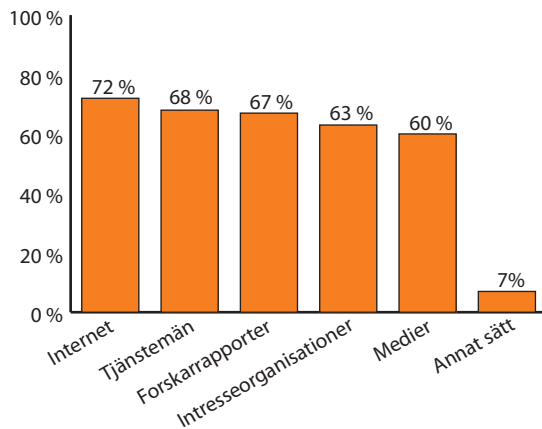
Figur 24: Har du under det senaste året aktivt sökt information om forskningsresultat för att underbygga ett politiskt ställningstagande?

Figur 25: Har du under det senaste året aktivt sökt information om forskningsresultat för att underbygga ett politiskt ställningstagande? Riksdagsledamöter.

Politikerna ser ut att vara väldigt allsidiga i sitt sätt att söka kunskap och information om vetenskap och forskningsresultat, se figur 26. Drygt sju av tio uppger att de söker på Internet när de är i behov av sådan information, och nästan lika många uppger att de begär in underlag från tjänstemän, riksdagens utredningstjänst eller myndighet eller att de tar del av rapporter eller artiklar från forskare. Något färre läser information från olika intresseorganisationer. Föga förvånande är det minst vanligt bland dem som har grundskoleutbildning att läsa forskarrapporter, och vanligast bland de universitetsutbildade.

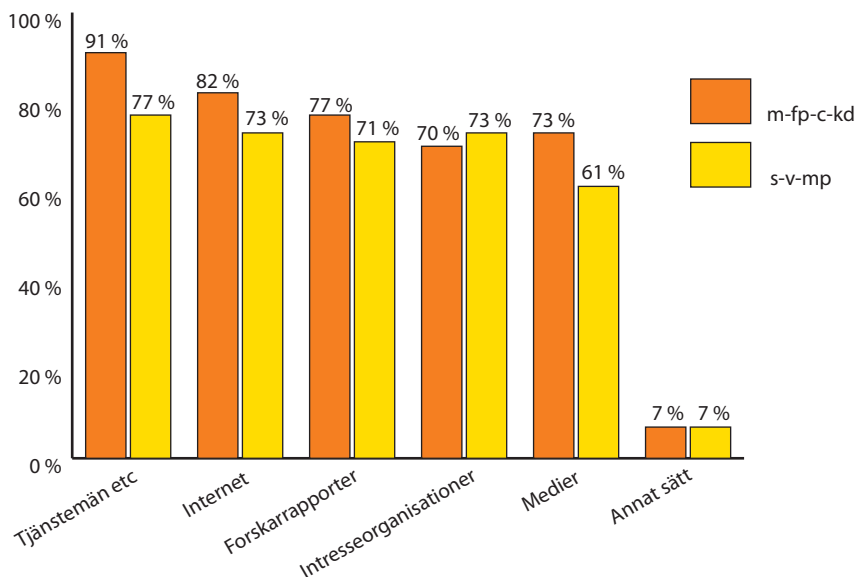
TV, radio och tidningar/tidskrifter är också en vanlig källa till information; sex av tio säger sig använda medier för att få kunskap om forskningsresultat. Det fåtal som uppgett ”annat sätt” angav ofta personliga kontakter som sin källa. Nästan alla, 93 procent, säger att de fann den information de behövde.

Figur 26: När du behöver kunskap om vetenskap och forskningsresultat – hur gör du? Alla svarande.

Riksdagspolitikerna i det borgerliga blocket är de som oftast begär in underlag från tjänstemän eller liknande när de behöver forskningsinformation, se figur 27, och de uppger också oftare att de använder både Internet och andra medier för detta ändamål. Det är endast information från intresseorganisationer som den nuvarande regeringspartiet med stödpartier aningen oftare tar del av än de borgerliga.

Är intresseorganisationerna männe mer aktiva i att ta kontakt med sittande regeringsparti och dess stödpartier än med oppositionspartierna?

Figur 27: När du behöver kunskap om vetenskap och forskningsresultat – hur gör du? Riksdagsledamöter.

Dessa siffror kan jämföras med dem i enkätundersökningen av politiker i danska folketinget, där över åtta av tio uppgav att de läser vetenskapliga rapporter, alltså väsentligt fler än av de svenska. Sju av tio av de danska politikerna uppger att de får kännedom om forskningsrön från intresseorganisationer, vilket är ungefär samma nivå som för de svenska. I den danska rapporten framhålls att utbildningsnivån är en viktig faktor som avgör hur de svarande tar

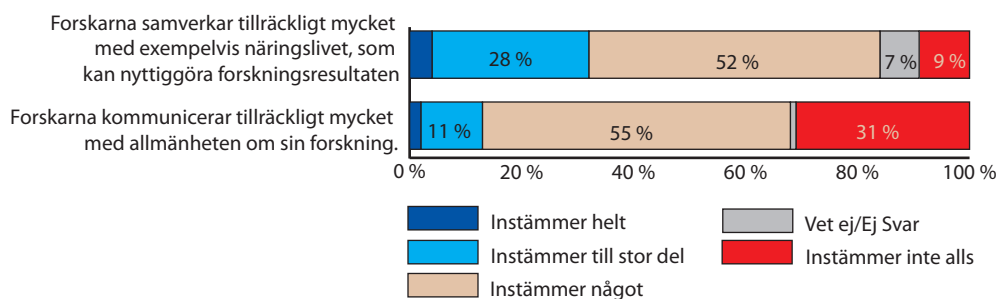
till sig forskningsresultat, vilket överensstämmer med våra observationer. Nästan ingen av dem med högre utbildning i den danska studien svarade att de aldrig läser vetenskapliga rapporter.

Sex av tio av de tillfrågade politikerna i vår studie ger i öppna svar förslag på vad forskare eller forskningsinformatörer skulle kunna göra för att underlätta för politiker att använda deras forskningsresultat. Många talar om att förbättra spridningen av resultaten och göra dem mer lättillgängliga. De uttrycker att det är svårt att hitta information – trots att som nämnts ovan nästan alla som aktivt sökt sådan fann det de behövde – och föreslår att resultat från forskning borde samlas på ett ställe för att bli lättare sökbar. De efterlyser även kortfattade och förenklade versioner av forskarrapporter.

Många tycker också att forskarna borde bli bättre på att ”marknadsföra sig”, vara mer aktiva i att få ut sina rapporter och resultat, och ”delta mer i samhällsdebatten”.

4.5 Forskarna borde kommunicera mer med allmänheten

Politikerna tycker att forskarna är ganska bra på att samverka med näringslivet och andra aktörer som kan nyttiggöra forskningsresultat, medan de är mer kritiska till hur forskarna kommunicerar med allmänheten, se figur 28. Hela tre av tio tycker inte alls att forskarna har tillräckliga kontakter med allmänheten om sin forskning. Skillnaderna är små både mellan urvalsgrupperna och över partigränserna.

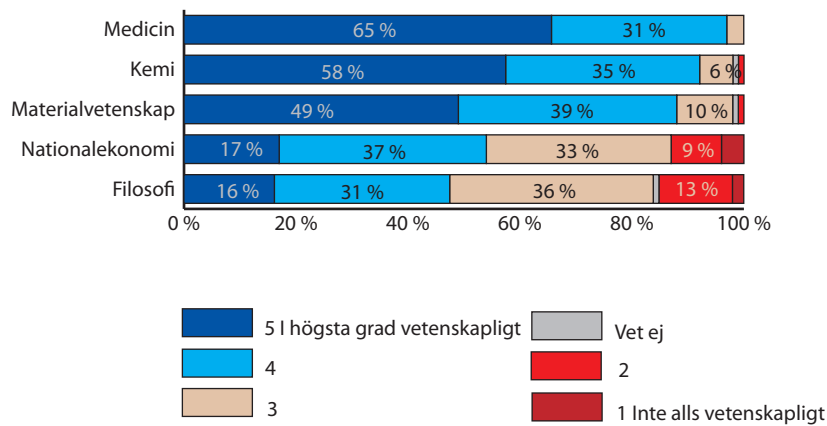
Figur 28: Synen på forskarnas samverkan med omvärlden. Alla svarande.

Kanske är detta ett uttryck för att politikerna vill ha med sig väljarna innan de själva tar ställning? Lampinen (1992) pekade på att en förutsättning för att forskningskunskap ska få inflytande i beslutsprocessen är att på ett tidigt stadium föra en diskussion bland allmänheten. Forskarna har stora möjligheter att påverka en sådan allmän debatt.

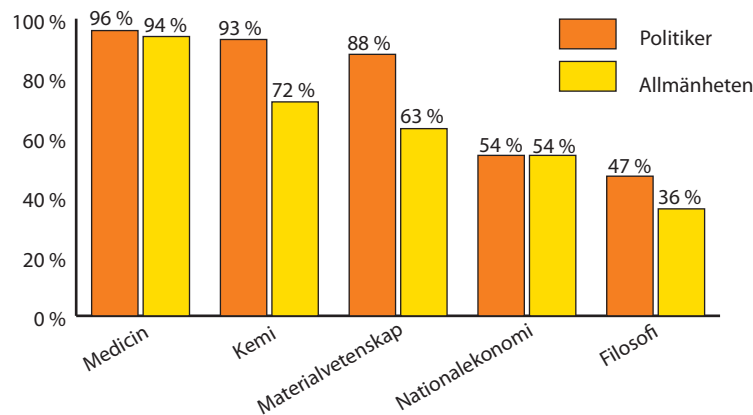
4.6 Är nationalekonomi vetenskapligt?

Som ett mått på kunskap om vetenskap ombads de svarande bedöma hur vetenskapliga en rad olika ämnen är. Vetenskapligheten anges på en skala mellan 1 och 5, där 1 motsvarar att ämnet inte alls är vetenskapligt och 5 betyder i högsta grad vetenskapligt.

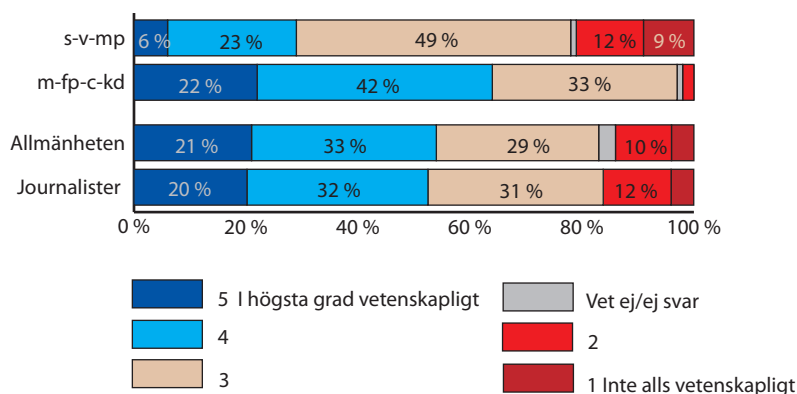
I likhet med allmänheten bedömer politikerna medicin som det allra mest vetenskapliga ämnet; kemi och materialvetenskap följer därefter. Nationalekonomi, som borde vara ett politiskt intressant ämne, rönner ingen större beundran för sin vetenskaplighet. Bara drygt hälften av de svarande tycker att det är mycket eller i högsta grad vetenskapligt, och 13 procent ger betyget 1 eller 2 på skalan. Det är stora skillnader över blockgränsen när det gäller synen på nationalekonomi, se figur 31. Mer än dubbelt så stor andel av de borgerliga partiernas riksdagsledamöter gav ämnet en fyra eller femma.

Figur 29: I vilken utsträckning bedömer du följande ämnen som vetenskapliga? Alla svarande. Observera att för varje ämne ges en kort förklaring då frågan ställs (se bilaga 3, fråga 15).

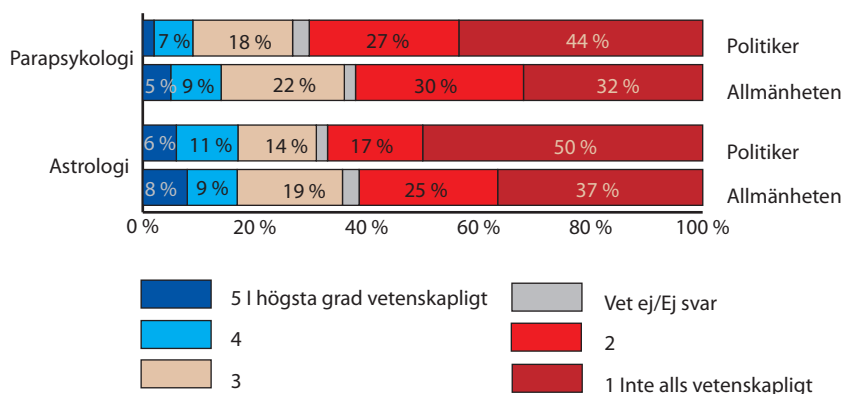
Figur 30: I vilken utsträckning bedömer du följande ämnen som vetenskapliga? Andel av alla svarande som svarat 4 eller 5, dvs. i hög eller högsta grad vetenskapligt, jämfört med andelen av allmänheten som har samma inställning (VA-rapport 2005:4).

Figur 31: I vilken utsträckning bedömer du *nationalekonomi*, dvs. studiet av samhällets ekonomi, som vetenskapligt? Riksdagsledamöter. Jämförelse med journalisterna (VA-rapport 2005:6) och allmänheten (2005:4).

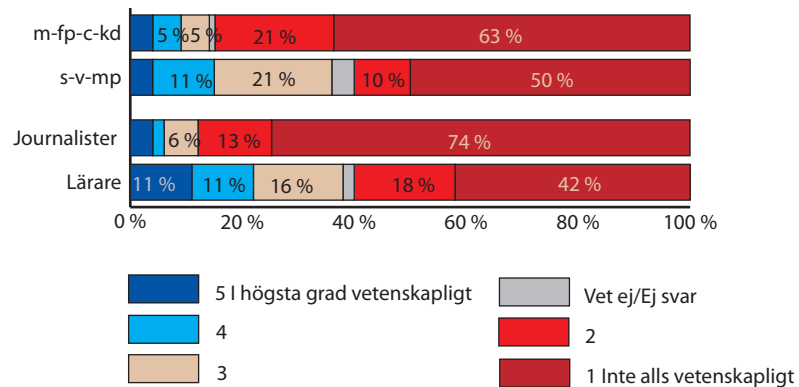
4.6.1 Kunskap om pseudovetenskap

Astrologi bedöms av en knapp femtedel av de svarande som mycket eller i högsta grad vetenskapligt, vilket är lika stor andel som allmänheten. Bara hälften tycker inte alls att det är ett vetenskapligt ämne. Något färre avfärdar parapsykologi som helt ovetenskapligt, men det är också färre som anser det vara mycket eller i högsta grad vetenskapligt. För att undvika missförstånd och sammanblandningar förklaras alltid vad ämnena går ut på när frågan ställs. Till exempel förklaras astrologi som ”studiet av stjärnteckens inverkan på våra liv”.

Figur 32: I vilken utsträckning bedömer du följande ämnen som vetenskapliga? Alla svarande. Jämförelse med allmänheten (VA-rapport 2005:4 samt 2004:3). Observera att ämnena förklaras när frågan ställs (se bilaga 3, fråga 15).

I figur 33 framgår att det finns en blockskillnad i synen på astrologi. I figuren görs även en jämförelse med två andra högutbildade samhällsgrupper, journalister och lärare. Tre gånger så många politiker som journalister anser att astrologi är i hög grad vetenskapligt. Journalister avfärdar också i avsevärt högre grad astrologi som helt ovetenskapligt. Lärarnas syn liknar i hög grad allmänhetens.

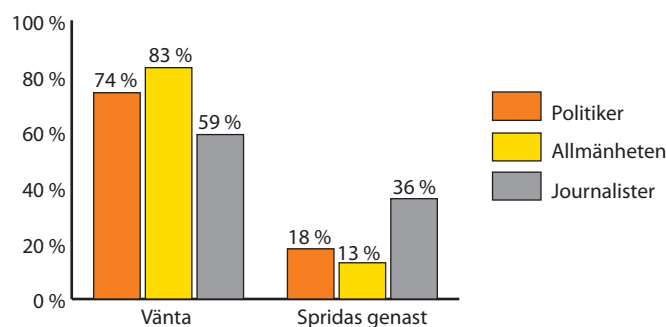

Figur 33: I vilken utsträckning bedömer du astrologi, dvs. studiet av stjärnteckens inverkan på våra liv, som vetenskapligt? Riksdagsledamöter. Jämförelse med journalister (VA-rapport 2005:6) och lärare (2004:4).

4.7 Många politiker kritiska till larmrapporter

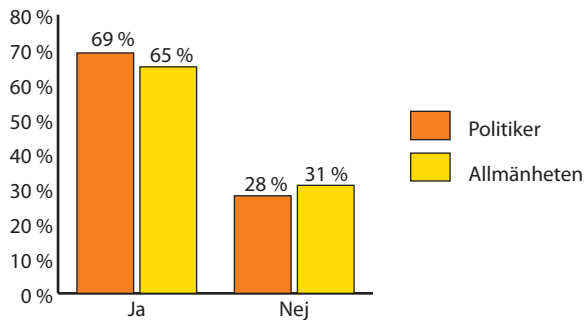
Hur ser politikerna på publicering av forskningsresultat som kan ha betydelse för människors hälsa? Bör nya rön spridas så snart de kommit fram, eller är det bättre att vänta tills fler undersökningar hunnit bekräfta dem? Är det för många larmrapporter i media?

En klar majoritet, tre fjärdedelar, av de svarande politikerna anser att det är bättre att vänta med spridning av forskningsrön tills fler undersökningar bekräftat resultaten (se figur 34). Det kan jämföras med å ena sidan allmänheten, av vilka en ännu större majoritet ansåg att det är bättre att vänta, och å andra sidan journalisterna som i högre utsträckning tycker att det är viktigt att snabbt sprida resultaten. Skillnaderna mellan urvalsgrupperna av politiker och över partigränserna är små, men kommunpolitikerna anser i något högre utsträckning att det är bättre att vänta med spridningen. Av någon anledning är det en mycket större andel av riksdagspolitikerna i s, v, och mp än i de borgerliga partierna som är osäkra och svarar vet ej eller väljer att inte svara på frågan (över en femtedel respektive fyra procent).

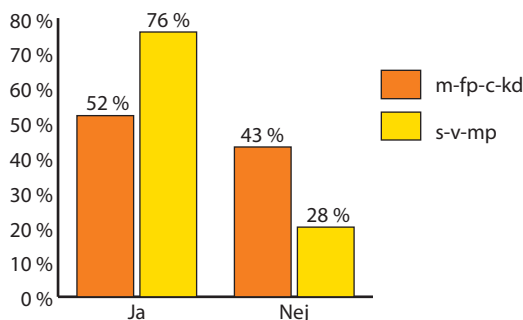

Figur 34: Anser du att forskningsresultat som kan ha betydelse för människors hälsa ska spridas till allmänheten genast, även om resultaten kommer från en enda undersökning, eller anser du att man ska vänta med att informera allmänheten tills andra undersökningar hunnit bekräfta resultaten? Alla svarande. Jämförelse med allmänheten (VA-rapport 2005:4) och journalister (2005:6).

Nästan sju av tio tycker att det publiceras för många larmrapporter, vilket korresponderar väl med allmänhetens svar, se figur 35. Här är skillnaderna mellan riksdagsblocken ganska stora, se figur 36. Bara drygt hälften av de borgerliga tycker att det publiceras för många larm jämfört med tre fjärdedelar av dem som tillhör s, v eller mp.

Figur 35: Forskningsresultat som kan ha betydelse för människors hälsa publiceras ibland innan de bekräftats eller motbevisats av andra forskare, i syfte att varna människor för risker som har att göra med t.ex. vanor eller livsstil. Tycker du att det publiceras för många sådana så kallade larmrapporter? Alla svarande. Jämförelse med allmänheten (VA-rapport 2005:4).

Figur 36: Tycker du att det publiceras för många så kallade larmrapporter? Riksdagsledamöter.

4.8 Några ytterligare synpunkter?

Innan intervjuerna avslutades fick de svarande chans att ge ytterligare synpunkter som de tyckte inte hade kommit med under intervjun. 20 procent gjorde det.

De flesta tar åter upp nödvändigheten av att göra forskningsresultat mer tillgängliga, att forskarna måste bli bättre på att föra ut dem och kommersialisera dem. Någon avslöjar att han/hon inte läser så många avhandlingar genom att tycka att forskarna ska skriva en kort sammanfattning i början av avhandlingen för att ge en överblick över innehållet.

Flera påtalar att de saknar naturliga kontakter med forskarvärlden och att vi behöver ”skapa broar mellan politiker och forskare”. Någon tycker att det behövs fler naturvetare i politiken. En annan tycker att ”forskningen och vi som jobbar praktiskt måste ha ett närmare samarbete”.

Några kommentarer berör vetenskap i media. De flesta tycker att informationen måste värderas och vara väl underbyggd innan den släpps till media eller att resultat läggs fram för tidigt, medan några menar att larmen är en del av den vetenskapliga diskussionen, att det är bra att publicera forskningsrön i dagstidningar och TV och att mer borde publiceras på t.ex. Internet för att ungdomar ska nås av informationen i högre utsträckning.

Några synpunkter innehöll kritik mot undersökningen och frågornas formulering. Exempel på sådana kommentarer var "undersökningen var tendentiös", "svåra/krångliga/fyrkantiga frågor", "väldigt konstig undersökning", "det är svårt med enkäter", "för lång och omfattande undersökning", "mycket flummig undersökning, mycket dåligt gjord", "mycket tvetydiga frågor", "man bör se frågorna/skulle ha varit skriftligt", och "svårt att svara på frågorna när man jobbar i en liten kommun".

Någon tycker att ordet vetenskap är "lite diffust". En annan något svårtolkad kommentar handlade om att "inte dramatisera så kring forskning" och att "det handlar ju inte alltid om det rent vetenskapliga utan ofta om det rent praktiska vardagslivet." Slutligen tycker någon att "övertro på forskning ska man inte ha. Det tar tid att förändra världen".

5. Slutsatser

Kontakter, möten, information

Politikerna tycker att kontakter med forskare är inspirerande och givande, men att forskarnas språk ofta är svårt att förstå och att de har svårt att se de större perspektiv som politikerna har att ta hänsyn till. Det behövs fler mötesplatser och nya slags forum för politiker och forskare att mötas, samtala och bättre förstå varandra. Vidare behövs lättbegriplig information om forskningsresultat; den ska vara lätt att hitta och gärna tydligt kunna kopplas samman med verklighetens utmaningar. Tillsammans kan detta bidra till att föra de två världarna närmare varandra och till att forskningskunskapen lättare hittar vägar in i politiken.

Politikerna har ett väsentligt lägre förtroende för forskare vid företag än för forskare vid universitet och högskolor. De har också mycket färre kontakter med företagsforskare än med universitetsforskare. De borgerliga är dock mer positiva till forskare vid företag och de har också fler kontakter med dessa forskare, än politiker i s, v och mp. Här verkar det alltså behövas en särskild insats för att öka kontakterna och förbättra informationsutbytet.

Användning av forskning i politiken

Forskningsresultat har störst inflytande på hälso- och sjukvårdspolitiken, följt av miljö- och energipolitiken, anser de flesta politiker. Mycket färre tycker att forskning har lika stor påverkan på områden som socialpolitik och näringspolitik. Något motsägelsefullt är det forskningsresultat från samhällsvetenskap och humaniora som politiker säger sig oftast använda i sitt politiska värv, mycket mer sällan medicin eller naturvetenskap/teknik.

Trots detta är det medicinsk, naturvetenskaplig och teknisk forskning som de flesta anser har störst inflytande på samhällsutvecklingen i stort. Tidsaspekten kan ha betydelse för denna inställning. Forskning inom dessa ämnen upplevs mer direkt tillämpbar i samhället på kort sikt än forskning inom samhällsvetenskap och humaniora. Möjligen uppfattar politikerna dessutom medicin, naturvetenskap och teknik som svårtillgängligare än samhällsvetenskap och humaniora, vilket i så fall tyder på att en extra insats behövs när det gäller möten, samtal och information kring dessa ämnen.

Allmänheten – väljarna

Vi ser också signaler att det är viktigt att forskarna hittar sätt att tala med allmänheten om sin forskning, och att denna kommunikation bör öka. För att forskningsresultaten på ett bättre sätt ska nå in i politiken, krävs att även väljarna är med på tåget.

Politikernas attityder skiljer sig dock från väljarnas, allmänhetens, på några punkter: De har ett större förtroende för forskare, både vid universitet och högskolor och vid företag, än allmänheten har. Få politiker tror att forskare provar nya saker utan att tänka på riskerna eller att forskare har makt som gör dem farliga, medan allmänheten är väsentligt mer misstänksam. Politikerna tycker i mindre utsträckning än allmänheten att vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå och att forskare bara borde syssla med sådant som kan ge nyttiga resultat. Slutligen har de en högre tilltro till forskningens möjligheter.

Generellt överensstämmer politikernas attityder bättre med dem hos den högutbildade delen av allmänheten än med tvärsnittet av allmänheten. Detta leder till frågan om politiker därmed i första hand representerar de högutbildade i samhället? Den frågan ger dock inte vår undersökning något svar på.

6. Litteratur

Alberius, K., et al, *Försöksdjuren värnas men ingen för patienternas talan*, Dagens Nyheter Debatt, 17 jan, 2006.

Analyseinstitut for Forskning, *Politikere og forskning*, Danmark, 2000.

Becker, J.W. och van Rooijen, P.M., *The Image of Science*, Social and Cultural Planning Office of the Netherlands, Holland, 2001.

Boholm, Å., Hansson, S-O., Persson, J. och Peterson, M. (red.), *Osäkerhetens horisonter*, Nya Doxa, 2002.

Caplan, N., Morrison, A. och Stambaugh, R. J., *The Use of Social Science Knowledge in Policy Decisions at the National Level*, Institute for Social Research, University of Michigan, 1975.

Chafetz, M. E., *Big Fat Liars: How Politicians, Corporations, and the Media Use Science and Statistics to Manipulate the Public*, Nelson Current, 2005.

Gudmundsson, U., *Politiken behöver forskningsöversikter*, Forska **6** (2005) s. 20.

Hake, C-M., *Oro över nya regler kring försöksdjur*, Forska **5** (2005) s. 4.

Hammarström, M., och Lindberg, L., *Missvisande ställa djur mot människor*, Dagens Nyheter Debatt, 20 jan, 2006.

Hessle, M., Ahmadi, N., *Snart finns inga apatiska flyktingbarn i landet*, Dagens Nyheter Debatt, 2 maj, 2006.

Institute on Governance, *Biotech and Legislators – Supporting Informed Decision-making*, Kanada, 2003.

Jerkert, J., *Miljöpartiet och vetenskapen*, Folkvett **2** (2005), s. 6. www.vof.se

Kaliber. Undersökning presenterad i programmet Kaliber i Sveriges Radio, 14 maj, 2006. www.sr.se/p1/kaliber

Lampinen, O., *The Utilization of Social Science Research in Public Policy*, Doktorsavhandling, Helsingfors, 1992 (ISBN 951-37-0849-7).

Mooney, C., *The Republican War on Science*, Basic Books, New York, 2005.

Padilla, A. och Gibson, I., *Science moves to centre stage*, Nature **403** (2000) s. 357.

Parliamentary Office of Science and Technology (POST), *Science in Policy*, Postnote **196** (2003) s. 1.

Riksdagskommittén, *Riksdagen i en ny tid*, Betänkande, 14 dec, 2005.

the Royal Society, *Enkätundersökning av 100 brittiska MPs*, 2003.

SEKO, *Offentliga tjänstemäns offentliga samtal*, 2006.

Sjöström, U., *Tjernobyli – och sedan? Skall människan eller händelseförloppet välja framtid?* Forskningsrapport, Pedagogiska Institutionen, Stockholms universitet, 1990.

Sveriges Kommuner och Landsting, *Makten och möjligheten i kommunpolitiken – En enkätstudie av förtroendevalda i 17 kommuner*, 2006. www.skl.se

Swedenborg, B. (red), Dahlberg, Å., Hultkrantz, L., Jansson, J. O., Kågesson, P., Melin, C., Nilsson, J-E. och Widlert, S., *Skattemiljarder i trafikpolitiken – till vilken nytta*, SNS Förlag, 2002.

Turja, T., *Mitä me niillä tiedemiehillä sitten teemme? (Vad ska vi göra med alla dessa forskare?)*, Tieteessä Tapahtuu 8 (2003) s. 9. www.tieteessatapahtuu.fi

Vetenskapsrådet, *Forskningsinformation inom humaniora och samhällsvetenskap – En utvärdering av Vetenskapsrådets tidskrift Tvärsnitt*, Gullers Grupp Informationsrådgivare AB, 2003.

viWTA (The Vlaams Instituut voor Wetenschappelijk en Technologisch Aspectenonderzoek), *Utfrågning av flamländska parlamentariker om vetenskap, teknik och innovationspolitik*, 2005.

Bilaga 1: Litteraturstudie

Litteraturstudien har inriktats på dels kvantitativa undersökningar av attityder, åsikter samt kunskaper om vetenskap och forskare, och dels andra slags studier som behandlar gränssnittet politik – vetenskap. Här följer en kort genomgång av de mest relevanta svenska och utländska rapporter som vi funnit. En mer fullständig redovisning görs i en kommande VA-rapport.

Belgien

I en enkät 2005 till flamländska parlamentsledamöter, utförd av Flamländska Institutet för Vetenskaplig och Teknologisk Utvärdering, viWTA, ställdes frågor om intresse för och attityd till vetenskap och teknologi, informationskanaler samt samhällseffekter av vetenskap och innovationspolitik.

De flamländska parlamentarikerna har högre intresse för vetenskap och teknologi än den flamländska befolkningen i allmänhet. Det finns också en oro rörande de samhälleliga effekterna av tekniska innovationer.

Parlamentarikerna anser sig relativt välinformerade om de mer etablerade vetenskapsområdena, medan endast en liten del anser sig lika informerade om nya områden som materialteknik och nanoteknik. Därför, konstaterar författarna, har de svårt att föreställa sig de samhälleliga konsekvenserna av denna forskning.

Danmark

Det danska *Analyseinstitut for Forskning* genomförde år 2000 en attitydundersökning av alla Folketingets medlemmar, inklusive ministrar, samt djupintervjuer av ordförandena i de fasta utskotten.

Medicin/hälsa var det forskningsområde som flest politiker tyckte var till stor nytta för samhället. Samhällsvetenskapliga forskningsresultat var å andra sidan det som av flest, tre fjärdedelar, ansåg ha stor betydelse i det politiska arbetet och nästan hälften uppgav att sådana ofta används som underlag för politiska initiativ. Bara en fjärdedel uppgav att de ofta använder teknisk eller naturvetenskaplig forskning. Forskningens inflytande på politiken ansågs vara störst inom områdena miljö och energi, hälso- och sjukvård samt livsmedel/jordbruk/fiske.

Mer än åtta av tio uppgav att de läser rapporter för att få kännedom om forskningsrön. Lika många uppgav medier som källa och sju av tio intresseorganisationer. Fyra av tio har personlig kontakt med forskare. Över en femtedel uppgav att de får kännedom om forskningsrön via väljarkontakter. Utbildningsnivån var en skiljande faktor när det gäller hur mycket kontakt politikerna sade sig ha med forskare. Knappt hälften uppgav att de har ett personligt nätverk, främst de med högre utbildning. Personlig kontakt förekom i övrigt främst i form av hearings.

Politikerna ansåg i hög grad att forskarna i större utsträckning borde förmedla sina resultat till politiker och göra det på ett för lekmän begripligt språk. Många klagade över tidsbrist, men sade samtidigt att de ville ha mer forskningsinformation. Flera sade också att det är en fråga om prioritering. Författarna drar slutsatsen att om forskningskunskap ansågs tillräckligt viktig, skulle tiden finnas!

Finland

Osmo Lampinen analyserar i sin avhandling, *The Utilization of Social Science Research in Public Policy*, 1992, hur samhällsvetenskaplig forskning används i politiskt beslutsfattande, baserat på tre konkreta fall i den finländska politiken under 1960- och 70-talen. Vid sidan av existerande historiebetraktelser analyserade Lampinen skrivna dokument samt intervjuade nyckelpersoner för att klarlägga i vilken utsträckning forskning använts i och haft inverkan på beslutsprocesserna och de slutliga besluten.

Lampinens övergripande slutsats är att forskare hade minimalt inflytande på politiken. Forskare var i alla tre fallen aktivt inblandade i de diskussioner som fördes innan besluten togs, bland annat genom medverkan i kommittéer, men deras kunskap hade ändå inte någon direkt inverkan på besluten. Detta berodde i hög grad på skillnader i tidsskalor, menar Lampinen. Beslutsfattarna hade inte den tid som behövdes för att se utgången av pågående forskning. Detta medförde att besluten fattades innan resultaten kom fram – även i de fall då politikerna givit konkreta uppdrag åt forskare som en del av beslutsprocessen! Han drar också slutsatsen att medverkan i kommittéer där forskaren får möjlighet att diskutera med övriga inblandade på jämställd nivå, är en effektivare form av inflytande än om forskaren åtar sig ett forskningsuppdrag. Men det optimala med avseende på inflytande från forskning, menar Lampinen, är att kommittémedverkan kompletteras med kontraktsforskning. Han observerar också att forskare har större möjlighet att påverka om de är involverade tidigt i beslutsprocessen.

Lampinen pekar på att diskussion bland allmänheten på ett tidigt stadium – exempelvis genom medierna – är en god förutsättning för forskningsinflytande på beslutsprocessen. En tidig politisering, däremot, begränsar den allmänna debatten och hindrar forskare från att komma till tals. Forskarna har stora möjligheter att påverka den allmänna debatten, menar Lampinen, men då måste de överge sina akademiska roller och plattformar och använda sig av media.

I artikeln *Vad ska vi göra med alla dessa forskare?* skriver Timo Turja om användning av vetenskap i det finska parlamentet. Den övergripande och viktigaste slutsatsen är att användningen av vetenskaplig information varierar mellan de olika faserna av beslutsprocessen. Parlamentsledamöter använder vetenskaplig information framför allt i utskottsarbetet. När det kommer till omröstning förlorar den sin betydelse och det politiska spelet blir det viktigaste. För parlamentsledamöterna är vetenskap bara en källa av många till kunskap, påpekar författarna. Vetenskap kan därför aldrig avgöra politiken.

Holland

I en enkät riktad till allmänhet, vetenskapsjournalister och politiker (parlamentariker och rådgivare) behandlas bland annat frågor om vad vetenskap är, källor till information om vetenskap och syn på informationen, samt synen på forskningens inflytande på samhället.

De flesta svarande – både den nederländska allmänheten och parlamentsledamöterna – tänker på ”exakt vetenskap” när de hör ordet vetenskap. Parlamentsledamöterna kunde dock i högre grad än allmänheten nämna andra kriterier som ska uppfyllas för att något ska betecknas som vetenskapligt.

Forskning är prestigefyllt och forskare ses som mycket tillförlitliga. Av alla informationskällor är det forskarna själva som ses som den mest tillförlitliga av alla svarandegrupper. Parlamentarikerna använder tidningar och TV för att få information om vetenskapliga resultat, och rådgivare läser även vetenskapliga tidskrifter, böcker och rapporter.

Kanada

Institute on Governance i Kanada gjorde 2003 en fokusgruppstudie med lagstiftare (legislators) inriktad på information om bioteknik. I en mycket kort rapport från studien framgår att lagstiftarna önskar sig information som är klart kopplad till den aktuella politiska agendan, att den relaterar till aktuella frågor som berör allmänheten (public issues) och att den tydligt visar på framsteg och utmaningar. Vidare uttryckte de att informationen måste finnas till hands i rätt tid, vara trovärdig och begriplig för icke-forskare. I den nuvarande situationen upplevde de svarande att tillgänglig information saknade sammanhang och koppling till aktuella frågor och orosmoment.

Storbritannien

En enkät som *Nature* genomförde 2000 visade att det brittiska parlamentet behandlade frågor om vetenskap sex gånger oftare 1999 än 1989. Speglar detta att vetenskap och teknik faktiskt har blivit viktigare för parlamentet eller bara att vissa lobbygrupper blivit allt mer sofistikerade och effektiva i att få sådana frågor på agendan? Författarnas egen gissning är att båda faktorerna har betydelse.

Genom en enkät 2003 omfattande tre frågor undersökte *the Royal Society* hur de brittiska parlamentsledamöterna får och vill få information om forskning. De flesta sade sig gå till POST (Parliamentary Office for Science and Technology) för att få forskningsinformation. De flesta ville ha informationen i form av ”briefings” skrivna för icke-forskare.

I artikeln *Political Decision-Making Involving Science and Technology*, analyseras resultat av en enkät 1997 där parlamentsledamöterna fått svara på frågor om sin utbildning och sin kunskap om forskning och vetenskap. Över en fjärdedel har ingen akademisk examen alls och endast 8,5 procent har en examen i ”hard science” (fysik, kemi, matematik och medicin). Författarna menar att de politiker som har svårigheter att förstå vetenskapliga resonemang har en stor nackdel i att de är i händerna på lobbygrupper, expertkommittéer och tjänstemän.

I en artikel i POST's nyhetsbrev *Postnote* 2003 diskuteras utifrån en rad olika rapporter och granskningar hur vetenskap används för politiska beslut. Undersökningarna visar att det finns stora variationer i hur departementen använder forskning och att det finns ett behov av förbättringar i hur regeringen använder sig av vetenskapliga råd.

Sverige

Ulla Sjöström publicerade 1990 rapporten *Tjernobył – och sedan?*, som är en studie av samhällsdebatten och de politiska besluten i kölvattnet av Tjernobylyolyckan 1986. Sjöström analyserade och tolkade utredningen Efter Tjernobył, särskilda yttranden av energirådets ledamöter, remissyttranden över utredningen, riksdagsprotokoll, uttalanden i massmedia samt intervjuer med företrädare för riksdagspartierna, departementen, ideella föreningar, industrin och LO.

Sjöström undersökte dels vad olika aktörer valde ut ur utredningsmaterialet och vad de bortsåg ifrån. Hon fann att de som yttrade sig valde det som bekräftade den uppfattning de redan hade och bortsåg från sådant som skulle kunna föranleda en omprövning av ståndpunkten.

Hon undersökte också hur det material aktörerna använde tolkades och användes, och konstaterade att sådant material som inte var omedelbart förenligt med en talespersons uppfattning, men som inte gick att bortse ifrån, tolkades så att det harmonierade med den egna grundsynen i frågan.

Sveriges Kommuner och Landsting genomförde 2005 en enkätundersökning som besvarades av 2204 förtroendevalda kommunalpolitiker³ i ett stort antal av Sveriges kommuner. I rapporten *Makten och möjligheten i kommunpolitiken* pekar författarna på tjänstemännens roll i det politiska beslutsfattandet.

Eftersom tjänstemännen är ”osynliga” i kommunallagstiftningen är det lätt att få intryck av att politikerna ensam råder, men författarna menar att tjänstemännen skaffat sig en stark ställning och att de har ett kunskapsövertag – inte minst i förhållande till fritidspolitiker. Nästan sex av tio tycker att ”politikerrollen ofta begränsas till att godkänna tjänstemännens förslag”, vilket författarna spetsar till genom att säga att det betyder att sex av tio anser att vårt demokratiska system har ersatts av expertstyre, där politikernas roll begränsas till att godkänna tjänstemännens slutsatser och förslag.

Över en tredjedel tycker att de skriftliga beslutsunderlagen är alldeles för omfattande, och lika många att de har svårt att hinna med att bilda sig en egen åsikt utifrån underlagen. En fjärdedel uppger att de har större eller mindre svårigheter att förstå beslutsunderlagen och hälften anser inte att de beskriver konsekvenserna av beslut tillfredsställande.

Författarna påpekar att det borde vara grundläggande i politiska beslutsunderlag att texterna är pedagogiska, lätta att ta till sig och ger en god överblick över konsekvenser. De konstaterar att resultaten från enkäten således visar på en oacceptabel situation.

Vetenskapsrådet utvärderade 2003 sin humanistisk/samhällsvetenskapliga tidskrift *Tvärsnitt*, genom både kvalitativa och kvantitativa intervjuer med politiker och andra beslutsfattare. Även forskare tillfrågades. Cirka en tredjedel av de tillfrågade politikerna uppger att de dagligen tar del av information som rör forskning och forskningsresultat inom humaniora/samhällsvetenskap, och fyra av tio att de veckovis gör det. Intresset för humaniora är lägre än intresset för samhällsvetenskap.

³ ”Förtroendevald” definieras i rapporten som ledamöter och ersättare i fullmäktige, nämnder och fullmäktigeberedningar samt revisorer och revisorsersättare (kommunallagen 4 kap §1).

I en artikel i tidskriften *Folkvett*, redovisar Jesper Jerkert resultatet av en undersökning av miljöpartiets vetenskapssyn. Författaren har analyserat partiprogram, motioner och andra dokument och konstaterar att miljöpartiet har en i flera avseenden felaktig syn på vetenskap.

Han menar bland annat att partiet vill uppvärdera alternativmedicinska behandlingsformer genom tveksamma åtgärder, och att de förordar satsningar på verksamhet som bygger på kvasivetenskapliga föreställningar och metoder, exempelvis biodynamisk odling. Författaren påpekar att även andra partier har inslag av ovetenskapliga förhållningssätt, men att miljöpartiet står i en klass för sig.

I boken *Skattemiljarder i trafikpolitiken – till vilken nytta* diskuteras infrastrukturpropositionen 2001. En generell slutsats är att det finns brister i de samhällsekonomiska beslutsunderlagen. Det svenska systemet för att göra samhällsekonomiska kalkyler är mycket välutvecklat och inkluderar en lång rad parametrar. Trots detta följer politikerna ofta inte rekommendationerna – ibland på fel grunder. Slutsatsen är att regeringen faller uttalanden som inte är underbyggda med faktisk kunskap.

Boken *Osäkerhetens horisonter* handlar om osäkerhet i riskbedömning och hur denna kan hanteras. I kapitlet "Riskanalys, vetenskap och politik" pekar författarna på att man traditionellt menar (t.ex. i WHO:s definitioner) att riskbedömning är något strikt vetenskapligt, medan riskhantering är en politisk fråga. Men författaren menar att det är fel. De två är intimt sammanlänkade: före varje riskbedömning har man först gjort en värdering genom att man över huvud taget klassat något som en risk.

Författarna menar att det ofta är svårt att skilja mellan vad som är vetenskapligt belagt och vad som är beslut baserade på värdeomdömen. "En väsentlig konsekvens av denna sammanblandning av vetenskapliga fakta och värderingar är att riskbedömningar blir svåra att tolka."

I ett betänkande från Riksdagskommittén, *Riksdagen i en ny tid*, framgår bland annat att riksdagsledamöterna önskar sig mer tid till långsiktigt arbete, fördjupning och reflektion. Detta framkom i en rapport om riksdagsledamöternas arbetssituation. Betänkandet i stort bygger på en översyn av hur forsknings- och framtidsfrågor kan ges större utrymme och integreras bättre i riksdagsarbetet, och om det finns behov av organisatoriska förändringar för att tillgodose behoven.

Betänkandet ger en inblick i den politiska logiken och vilka problem som kan uppstå kring en sådan här fråga. Det konstateras i betänkandet att frågorna måste vara en angelägenhet för den reguljära organisationen inom riksdagen. "Det är endast så som kunskaperna kan komma in i riksdagsarbetet och beslutsprocessen och medverka till väl underbyggda beslut." Kommittén konstaterar att detta innebär att det inte bör etableras några särskilda organisatoriska lösningar.

Kommittén som helhet menar i betänkandet att "Riksdagen bör kunna ställa krav på regeringen att i viktigare propositioner redovisa kunskapsläget enligt forskning, teknikvärdering och framtidsstudier mm inom de områden som behandlas". Den föreslår också att lärariska aktiviteter ska anordnas, till exempel forsknings- och framtidsdagar, och att kontakterna mellan utskotten, utredningstjänsten och RIFO (Sällskapet Riksdagsledamöter och Forskare, vars verksamhet för övrigt "bör kunna utvecklas") ska stärkas.

SEKO publicerade i början av 2006 en undersökning av medieuttalanden av företrädare för ett antal statliga bolag och myndigheter. Den övergripande slutsatsen var att företrädare för de granskade bolagen/myndigheterna uttalar sig politiskt utan att underbygga med fakta. Granskningen inriktades på tidningsartiklar samt på pressmeddelanden, utredningar och rapporter på bolagens och myndigheternas hemsidor.

I en enkät till landets professorer utförd av Sveriges Radios *Kaliber* 2006 uttryckte hälften av alla svarande (2 100 personer) att de är mer eller mindre politiskt styrda i sin forskning. I de öppna svaren framkommer att många varit med om att "politiskt inkorrekta" resultat och slutsatser inte får publiceras och att myndigheter som ger anslag velat ändra i forskningsrapporter. Andra pekar på att diskussioner om vem som äger ett forskningsresultat blir allt vanligare, och att anslagsgivare ibland vill hemligstämpla resultat under långa tider. En följd av den här styrningen, menar forskarna, är att viktig kunskap riskerar att inte komma fram och därmed inte komma samhället till nytta.

USA

I *The Use of Social Science Knowledge in Policy Decisions at the National Level* från 1975 tillfrågades 204 beslutsfattare om de hade använt samhällsvetenskaplig forskning i något beslutsärende. De som svarade ja (82 procent) följdes upp genom att de fick ge exempel på i vilka sammanhang detta hade skett. Varje angivet tillfälle analyserades med avseende på hur forskningsresultat använts.

Det var en stor variation i områden inom vilka samhällsvetenskaplig kunskap användes. Vanligast var policyområdet "organizational management", därefter utbildning och hälsa. Oftast användes kunskap från sociologi, därefter psykologi. Orsaken till att sociologi användes oftast tros vara att de svarande associerade det till "sociala" frågor, och att denna kunskap uppfattas som bred.

Flitigast använda källor var dagstidningar samt rapporter från statligt finansierad forskning inom "social science". Tre av fyra fick hjälp av tjänstemän för att hitta information och lika många fick kunskap om ämnet från böcker. Sju av tio uppgav "Professional Journals", och nästan lika många populärvetenskapliga magasin. Hälften uppgav att de fått sin kunskap via TV & radio.

Författarna fann, föga förvånande, ett tydligt samband mellan attityd till samhällsvetenskap och användande av den. De starkaste faktorerna här var om den svarande upplevde forskningen som objektiv, korrekt samt relevant för politiska beslut. De svarande angav själva att användningen av forskningskunskap hade gjort dem medvetna om samhälleliga behov.

De svarande ombads ranka ett antal vetenskapliga områden med avseende på relevans och tillförlitlighet. De samhällsvetenskapliga ämnena visade sig hamna långt ner i listan, som i stället toppades av fysik, biologi och medicin.

De flesta som uppgav att de vid något tillfälle avsiktligt förbisett eller förkastat relevant forskningsinformation angav bristande objektivitet som skäl. Ingen sa att det berodde på att de inte förstod. Vissa tog avstånd från forskningsrön som gått för mycket emot deras egen övertygelse eller deras intuitiva känsla av vad som är rätt.

Den faktor som författarna menar starkast begränsar användandet av samhällsvetenskap i politiken är att forskare och politiker lever i skilda världar med olika och ofta motstridiga värden, olika belöningssystem och olika språk. Ömsesidigt misstroende är en viktig faktor i detta. De flesta av de svarande politikerna menar också att forskare är politiskt naiva när det gäller de politiska effekterna av sina resultat, och att de borde bli mer bekanta med de politiska processerna.

I sin bok *The Republican War on Science*, menar Chris Mooney att högern, dvs. republikanerna, i USA motarbetar och missbrukar vetenskaplig kunskap. Visserligen existerar missbruk av vetenskapen också på den vänstra flanken (demokraterna) men, skriver Mooney, "they are almost never as guilty as the Right". Mooney exemplifierar högerens "missbruk" genom att peka på det som vissa kallar "creation science", dvs. ett försök att göra vetenskap av tron på att världen är skapad av en Skapare.

I USA förekommer, menar Mooney, i hög grad en politisering av och en inblandning av starka ekonomiska intressen i vetenskapen. Politiseringen hotar inte bara allmänhetens hälsa och miljön genom felaktiga beslut på grund av snedvridna underlagsfakta, utan även demokratin. Dessutom, påpekar Mooney, har politiseringen en nedbrytande effekt på allmänhetens förtroende för vetenskap när de ser att den som letar (och betalar?) kan finna en forskare som är villig att säga vad som helst.

"Sound science" har blivit republikanernas honnörsord, menar Mooney. Många andra använder uttrycket i tron att det bara betyder "bra forskning", men republikanerna lägger in mer än så i betydelsen. Alltså, skriver han, innebär inte "sound science" ett vetenskapligt förhållningssätt över huvud taget, utan är helt politiskt. I förlängningen har användningen av uttrycket betytt att allmänhetens förtroende för forskning underminerats och att det skett en sammanblandning av forskningens kvalitet och forskningsresultatets säkerhet.

Bilaga 2: Undersökningen: metod och målgrupp

Undersökningen omfattade totalt 595 telefonintervjuer, vilka genomfördes av Synovate Temo under tiden 28 mars till 28 april 2006.

Den huvudsakliga målgruppen var riksdagsledamöter (185 st) och ledande kommunpolitiker (365 st). Dessutom intervjuades 45 ledamöter i Stockholms kommunfullmäktige.

Svarsfrekvens

Totalt svarade 595 personer på frågorna. Detta motsvarar 66 procent av de över 900 som vi försökte kontakta. Tio procent vägrade svara och fyra procent avböjde pga tidsbrist eller liknande. Resterande 20 procent kunde inte nås.

Beskrivning av urvalsgrupperna

Riksdagsledamöter (185 personer)

- 39 procent är kvinnor, 61 procent är män
- 49 procent tillhör något av de borgerliga partierna:
  - 16 procent moderaterna
  - 8 procent centern
  - 15 procent folkpartiet
  - 11 procent kristdemokraterna
- 51 procent tillhör s, v eller mp:
- 37 procent socialdemokraterna
- 10 procent vänsterpartiet
- 4 procent miljöpartiet

Ålder och tid som politiker:

- 34 procent är under 50 år
- 39 procent är mellan 50 och 59 år
- 27 procent är över 60 år
- 13 procent har varit verksamma som politiker i upp till 10 år
- 52 procent har varit verksamma som politiker i över 20 år

Utbildningsbakgrund (högsta avslutade):

- 7 procent har grundskola
- 31 procent har gymnasieutbildning
- 58 procent har universitetsutbildning om minst 120 poäng

- 4 procent har forskarutbildning
- 41 procent har samhällsvetenskaplig inriktning
- 18 procent har humanistisk inriktning
- 5 procent har naturvetenskaplig inriktning
- 10 procent har teknisk inriktning
- 6 procent har medicinsk inriktning
- 20 procent har annan inriktning än dessa

Kommunpolitiker (365 personer)

De intervjuade kommunpolitikerna finns alla på ledande befattningar, dvs. kommunalråd / borgarråd eller ordförande i kommunfullmäktige eller kommundirektör.

- 31 procent är kvinnor, 69 procent är män
- 38 procent tillhör något av de borgerliga partierna:
  - 12 procent moderaterna
  - 15 procent centern
  - 8 procent folkpartiet
  - 3 procent kristdemokraterna
- 59 procent tillhör s, v eller mp:
- 54 procent socialdemokraterna
- 3 procent vänsterpartiet
- 2 procent miljöpartiet

Ålder och tid som politiker:

- 24 procent är under 50 år
- 42 procent är mellan 50 och 59 år
- 34 procent är över 60 år
- 16 procent har varit verksamma som politiker i upp till 10 år
- 55 procent har varit verksamma som politiker i över 20 år
- 81 procent är heltidspolitiker

Utbildningsbakgrund (högsta avslutade):

- 10 procent har grundskola
- 41 procent har gymnasieutbildning
- 48 procent har universitetsutbildning om minst 120 poäng
- 1 procent har forskarutbildning
- 35 procent har samhällsvetenskaplig inriktning
- 13 procent har humanistisk inriktning
- 7 procent har naturvetenskaplig inriktning
- 14 procent har teknisk inriktning
- 7 procent har medicinsk inriktning
- 23 procent har annan inriktning än dessa

Stockholms stads kommunfullmäktige (45 personer)

- 58 procent är kvinnor, 42 procent är män.
- 51 procent tillhör något av de borgerliga partierna:
  - 16 procent moderaterna
  - 0 procent centern
  - 27 procent folkpartiet
  - 9 procent kristdemokraterna
- 49 procent tillhör vänsterblocket:
  - 36 procent socialdemokraterna
  - 11 procent vänsterpartiet
  - 2 procent miljöpartiet

Ålder och tid som politiker:

- 53 procent är under 50 år
- 13 procent är mellan 50 och 59 år
- 33 procent är över 60 år
- 34 procent har varit verksamma som politiker i upp till 10 år
- 33 procent har varit verksamma som politiker i över 20 år

Utbildningsbakgrund (högsta avslutade):

- 2 procent har grundskola
- 20 procent har gymnasieutbildning
- 78 procent har universitetsutbildning om minst 120 poäng
- 0 procent har forskarutbildning
- 36 procent har samhällsvetenskaplig inriktning
- 18 procent har humanistisk inriktning
- 11 procent har naturvetenskaplig inriktning
- 2 procent har teknisk inriktning
- 5 procent har medicinsk inriktning
- 27 procent har annan inriktning än dessa

Bilaga 3: Frågorna

Här följer de fullständiga frågeformuleringar som användes vid telefonintervjuerna.

1. Har Du under det senaste året haft kontakt med forskare? (FLERA SVAR MÖJLIGT)
  - Ja, med forskare vid universitet eller högskola (Om IP frågar: Inkl. myndighet)
  - Ja, med forskare vid företag (Om IP frågar: Inkl. även forskningsinstitut)
  - Nej, har ej haft kontakt med forskare
  - Vet ej / ej svar (läses ej upp)
2. OM JA
 Vilka erfarenheter har du som politiker av kontakter med forskare?
 Öppet svar: .....
 Vet ej/EJ svar
3. Har du under det senaste året aktivt sökt information om forskningsresultat för att underbygga ett politiskt ställningstagande?
  - Ja
  - Nej
  - Vet ej / ej svar
4. OM JA
 Fann du den information du behövde?
  - Ja
  - Nej
  - Vet ej / ej svar
5. När du behöver kunskap om vetenskap och forskningsresultat—hur gör du? (FLERA SVAR MÖJLIGT)
  - Tar del av material från forskare, till exempel rapporter, artiklar
  - Använder medier, det vill säga tidningar, tidskrifter, TV, eller radio
  - Söker på Internet
  - Begär in underlag från tjänstemän, riksdagens utredningstjänst, eller myndighet
  - Tar del av information från intresseorganisationer (t.ex. Naturskydds-föreningen, Rädda Barnen, Svenskt Näringsliv m.fl.)
  - Annat sätt .....
  - Jag behöver ingen sådan kunskap (läses ej upp)
  - Vet ej/ ej svar (läses ej upp)
6. Finns det något som du tycker att forskare eller forskningsinformatörer kunde göra som skulle vara till nytta för dig i ditt politiska arbete?
 Öppet svar: .....
 Vet ej/EJ svar
7. Hur stort inflyande anser du att följande forskningsområden har på samhällsutvecklingen?
 Svara på en skala från 1 till 5, där 1= ingen betydelse alls och 5= mycket stor betydelse.
  - Teknik- och naturvetenskap
  - Humaniora och samhällsvetenskap
  - Medicin
8. Hur ofta utnyttjar du forskningsresultat från följande forskningsområden som underlag för ett politiskt förslag?
 Svarsalternativ: 1= Aldrig, 2= Sällan, 3= Ibland, 4= Ofta, 5= Mycket ofta, Vet ej / ej svar
  - Teknik- och naturvetenskap
  - Humaniora och samhällsvetenskap
  - Medicin
9. Hur mycket påverkar forskningsresultat politikens innehåll inom följande områden?
 Svara på en skala från 1 till 5, där 1= inget inflyande alls och 5= mycket stort inflyande.
  - Näringspolitik
  - Hälso- och sjukvårdspolitik
  - Socialpolitik
  - Miljö- och energipolitik
  - Skol- och utbildningspolitik
  - Infrastrukturpolitik
10. Jag kommer nu att läsa upp några påståenden. Kan du säga om du instämmer helt, instämmer till stor del, instämmer något eller inte alls instämmer i dessa?
 Forskarna kommunicerar tillräckligt med allmänheten om sin forskning.
 Forskarna samverkar tillräckligt med exempelvis näringslivet, som kan nyttiggöra forskningsresultaten.
11. a) Anser du att den vetenskapliga utvecklingen de senaste tio till tjugo åren har gjort livet bättre eller sämre för oss vanliga människor? Skulle du säga att den gjort livet ....?
  - mycket bättre
  - något bättre
  - varken bättre eller sämre
  - något sämre
  - mycket sämre
  - vet ej/ ej svar (läses ej upp)
- b) Anser du att den tekniska utvecklingen de senaste tio till tjugo åren har gjort livet bättre eller sämre för oss vanliga människor? Skulle du säga att den gjort livet ....?
  - mycket bättre
  - något bättre
  - varken bättre eller sämre
  - något sämre
  - mycket sämre
  - vet ej/ ej svar (läses ej upp)
12. Jag kommer nu att läsa upp några påståenden som andra människor gjort om forskare. Kan du säga om du instämmer helt, instämmer till stor del, instämmer något eller inte alls instämmer?
 Forskarna borde bara syssla med sådant som man tror kan ge nyttiga resultat.
 Forskare verkar pröva nya saker utan att tänka tillräckligt på riskerna.
 Vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå.
 Genom sin kunskap har forskare makt som gör dem farliga.
13. Troar du att forskningen har goda möjligheter att inom 10 år bidra till att...
 Svarsalternativ: Ja, Nej, Vet ej/ej svar
  - ... avskaffa fattigdom och hunger i hela världen?
  - ... öka den ekonomiska tillväxten i Sverige?
  - ... minska segregationen i storsäderna?
  - ... bromsa klimatförändringar?
  - ... minska sjukfrånvaron?
  - ... förbättra skolundervisningen i matematik?
14. Vilket förtroende har Du för <INFOGA NEDANSTÄENDE PERSONER>?
  - Forskare vid universitet och högskolor
  - Forskare vid företag
 Har du...
  - mycket stort förtroende?
  - stort förtroende?
  - litet förtroende?
  - mycket litet förtroende?
  - inget förtroende alls?
  - Vet ej / ej svar (läses ej upp)

15. I vilken utsträckning bedömer du följande områden som vetenskapliga?
Svara på en skala från 1 till 5, där 1=inte alls vetenskapligt och 5=1 högsta grad vetenskapligt.
- Astrologi, dvs. studiet av stjärnteckens inverkan på våra liv
  - Nationalekonomi, dvs. studiet av samhällens ekonomi
  - Medicin, dvs. studiet av människors sjukdomar och hälsa
  - Filosofi, dvs. studiet av idéer, etik och logiskt tänkande
  - Kemi, dvs. studiet av ämnens egenskaper och omvandlingar
  - Parapsykologi, dvs. studiet av fjärskådning och tankeöverföring
  - Materialvetenskap, dvs. studiet och utvecklingen av materials egenskaper
16. "Split ballot" (innebär att hälften av de intervjuade svarar på a respektive b)
a) Anser du att forskningsresultat som kan ha betydelse för människors hälsa ska spridas till allmänheten genast, även om resultatet kommer från en enda undersökning, eller anser du att man ska vänta med att informera allmänheten tills andra undersökningar hunnit bekräfta resultatet?
- Spridas genast
  - Vänta tills andra undersökningar bekräftat resultatet
  - Vet ej / ej svar (läses ej upp)
- b) Forskningsresultat som kan ha betydelse för människors hälsa publiceras ibland innan de bekräfts eller motbevisats av andra forskare, i syfte att varna människor för risker som har att göra med t.ex. vanor eller livsstil. Tycker du att det publiceras för många sådana så kallade larmrapporter, eller tycker du inte det?
- Ja, det publiceras för många larmrapporter
  - Nej, det publiceras inte för många larmrapporter
  - Vet ej / ej svar (läses ej upp)
17. Har du några andra synpunkter som du inte tycker har kommit med hittills under intervjun?
- JA, nämligen:..... (ÖPPET SVAR)
  - NEJ
- Bakgrundsinformation**
- B1. Hur många är har du varit aktiv som politiker?
- B2. OM Kommunalpolitiker
Är du aktiv som Heltidspolitiker eller Fritidspolitiker?
- Heltidspolitiker
  - Fritidspolitiker
  - Vet ej / ej svar (läses ej upp)
- B3. Vilken är din högsta utbildningsnivå?
- Grundskola
  - Gymnasieutbildning
  - Universitetsutbildning minst 120 p
  - Forskarutbildning
  - Vet ej / ej svar (läses ej upp)
- B4. OM Gymnasie-, Universitets- eller Forskarutbildning
Vilken huvudsaklig inriktning hade din högsta avslutade utbildning?
- Samhällsvetenskap
  - Humaniora
  - Naturvetenskap
  - Teknik
  - Medicin
  - Annan (läses ej upp)
  - Vet ej / ej svar (läses ej upp)
- B5. Hur gammal är du?

VA-Rapporter

- 2002:1 Vad tycker folk i andra länder?
- 2002:2 Allmänhetens syn på vetenskap
- 2002:3 Forskares syn på samtal med allmänheten
- 2002:4 Ungas syn på vetenskap

- 2003:1 Vetenskapen i Samhället
  - resultat från SOM-undersökningen 2002
- 2003:2 VA-studier under luppen:
Synen på vetenskap 2002
  - en analys
- 2003:3 Allmänhetens syn på Vetenskap 2003
- 2003:4 Forskares syn på Vetenskap och Allmänhet
  - intervjuundersökning 2003
- 2003:5 Forskares syn på samtal med Allmänheten
  - en fokusgruppsstudie
  - Delrapport

- 2004:1 Vetenskapen i Samhället
  - resultat från SOM-undersökningen 2003
- 2004:2 Lärares inställning till vetenskap och forskningsbaserad kunskap
  - en översikt av några svenska forskningsrapporter
  - några goda exempel på mötesplatser
- 2004:3 Allmänhetens syn på Vetenskap 2004
- 2004:4 Lärares syn på Vetenskap
  - intervjuundersökning 2004
- 2004:5 Forskares syn på samtal med Allmänheten
  - en fokusgruppsstudie
  - Slutrapport
- 2004:6 Vad tycker folk i andra länder 2004?
  - analys 2004 av några utländska opinionsundersökningar

- 2005:1 Vetenskapen i Samhället
  - resultat från SOM-undersökningen 2004
- 2005:2 Lärare om företagsamhet
- 2005:3 Eurobarometrar om Vetenskap 2005
- 2005:4 Allmänhetens syn på Vetenskap 2005
- 2005:5 Vetenskap i Press
  - en innehållsanalys
- 2005:6 Journalisters syn på Vetenskap

- 2006:1 Vetenskapen i Samhället
  - resultat från SOM-undersökningen 2005
- 2006:2 Politikers syn på Vetenskap
- 2006:3 Vetenskap i Politisk Press
  - en innehållsanalys
- 2006:4 Kunskapsbiten, 18 röster om relationen forskare – politiker
- 2006:5 Politik och Vetenskap
- 2006:6 Allmänhetens syn på Vetenskap

Föreningen Vetenskap & Allmänhet, VA, vill främja dialog, öppenhet och förståelse mellan allmänhet och forskare. VA vill inspirera till samtal om forskning och skapa nya mötesplatser på oväntade arenor kring engagerande frågor. Alla skall kunna möta forskare för att utbyta idéer och bättre förstå forskningens resultat, arbetet för att nå dit och vetenskapens roll i samhället.

Föreningens mål är att

- öka kontakterna och utbytet av idéer mellan allmänhet och forskare
- öka allmänhetens kunskap om forskningens metoder och resultat
- utveckla forskarnas lyhördhet och förståelse för allmänhetens frågor om och oro för forskning
- bygga regionala, nationella och internationella nätverk för erfarenhetsutbyte och möten.

Verksamheten inriktas mot tre områden:

- **Kunskapsbyggande** om gränssytan mellan allmänhet och vetenskap genom opinionsundersökningar och studier om vad allmänheten, ungdomar och särskilda grupper anser om forskning och hur forskare ser på dialog med allmänheten
- **Samtal mellan forskare** och allmänhet; att katalysera eller i egen regi prova okonventionella former, arenor och teman
- **Erfarenhetsförmedling** av metoder, former och teman för samtal och spridning av kunskaper från studierna

Vetenskap & Allmänhet, VA bildades 2002 och har under de första verksamhetsåren genomfört ett antal studier och undersökningar, provat annorlunda samtalsformer och olika metoder för erfarenhetsförmedling, framför allt via Internet. Resultaten presenteras på föreningens webbplats: www.v-a.se.